

SOCIETATEA DE MÂINE

RĂVISTĂ SĂPTĂMĂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Anul II

Comitetul de direcție: Vasile Goldiș, Dimitrie Gusti, Mihai Popovici,
G. Bogdan-Duică, Ioan Lupăș, Onisifor Ghibu, N. Ghiulea și Ion Clopoțel

Exemplarul

Nr. 15

CLUJ, DUMINECĂ 12 APRILIE 1925

Lei 12

C U P R I N S U L :

- PROBLEME ECONOMICE: Problema colonizărilor **Dr. George Rusu**
Creditul industrial în Transilvania **Dr. I. I. Gârbacea**
- PROBLEME SOCIALE: Democrațiile moderne **G. Bogdan-Duică**
Utopie și utopiști (Campanella) **Gavril Todică**
- ACTUALITĂȚI: Statistica Ardealului (tablou statistic) **N. Istrate**
Religiunea viitorului — religiunea muncii creatoare **I. C. Delaturda**
Pătrunderea spre occident **Horia Trandafir**
- DISCUȚII LITERARE: Expresionism (II) **G. Bogdan-Duică**
Pentru o limbă românească corectă **Ion Mehedinteanu**
- INVĂȚĂMÂNT, EDUCAȚIE: O lege culturală **G. Bogdan-Duică**
- CRONICA ECONOMICĂ: Petrolul românesc. — Invățământ
agricol. — Uzinele Metalurgice Copșa mică, Cugir. —
Șoselele Ardealului. — Reduceri pe căile ferate. —
Majorarea taxelor de import **N. Ghiulea**
- CRONICI CULTURALE ȘI ARTISTICE: Conferințe (Sarmisegetuza de G. Teodorescu; „Ce minunate-s lucrurile Tale, Doamne” de V. Stanciu). — Teatru („Nora” de Ibsen). — Concerte (Producția Conservatorului). — Cărți, reviste, ziare (Adevărul literar și artistic. — Ritmul vremii) **B. & B.**
- CRONICI DIVERSE: *Comunism național? — Secțiunile Asociațiunii. — Desvoltarea universităților. — Unificarea bisericii ortodoxe. — Edgar Quinet. — Liceul din Brașov. — Succesele unei cântărețe clujene la București. — Bibliografie sociologică. — Monumentul lui Eminescu. — Probleme gălățenești. — Bibliografie, etc.*

REDAȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: CLUJ, PIAȚA UNIRII NR. 8
Abonamente: pe un an 600 lei. — Autorități și întreprinderi particulare 1000 lei. Funcționarii publici, preoții și învățătorii 500 lei. Pentru streinătate, abonamentele sunt îndoite. În America 10 dolari. Abonamentele se plătesc înainte, pe cel puțin o jumătate de an

SOCIETATEA DE MĂINE

REVISTĂ SOCIAL-ECONOMICĂ

Comitetul de direcție: Vasile Goldiș, Dimitrie Gusti, Mihai Popovici, G. Bogdan-Duică, Ioan Lupșa, Onisifor Ghibu, N. Ghiulea și Ion Clopoșel.

Colaboratori: T. Albani, D. Antal, N. Bagdasar, Axente Banciu, A. P. Bănuț, V. Bogrea, dr. L. Borcea, dr. Al. Borza, Tr. Brăileanu, N. Buta, O. Boitoș, I. Breazu, A. Buteanu, S. Cioran, Al. Ciura, F. Cotruș, I. Cristea, dr. E. Dăianu, N. Dașcovici, dr. Aurel Dobrescu, Silviu Dragomir, I. Duma, A. Esca, Mircea Florian, I. Flueraș, Vladimir Ghidionescu, N. Hoiescu, Ovidiu Hulea, dr. Daniil Ciugureanu, dr. Axente Iancu, dr. I. Iacobovici, Petru Ilcuș, Emil Isac, D. B. Ionescu, dr. Ioan Iosif, dr. Victor Jînga, Iosif Jumanca, dr. C. Lacea, I. I. Lapedatu, Victor Lăjiu, dr. Aurel Lazăr, dr. A. Magier, ing. Macșai, Aug. Maior, dr. Sabin Manuilă, Simion Mehedinți, Ștefan Meteș, dr. Zaharia Munteanu, Teodor Neș, dr. Ion Nandriș, Sabin Oprescu, Zenovie Păclișanu, Horia Petra-Pelrescu, Ecaterina Pitiș, dr. Gh. Popovici, Septimiu Popa, Ghiță Popp, Constantin Popescu, dr. Gh. Preda, dr. Octavian C. Pușcariu, Sextil Pușcariu, dr. Cornel Radu, I. Rem. Anselme, Ion Iosif Schiopul, Valeriu Seni, dr. Gh. Sglimbea, Victor Stanciu, Vasile Stoică, dr. M. Șerban, G. Șerban, dr. Dom. Stanca, Fl. Ștefănescu-Goangă, Petru Suciu, Const. Sudețeanu, inginer Șuluțiu, Gavril Todică, D. Tomescu, Isaia Tolan, Vasile Vlaicu, dr. Aurel Voinea, D. Voinea, dr. Ion Voinea, T. O. Vornic, dr. N. Zigre.

Reprezitanții în provincie:

Oradea-Mare: prof. Iosif Pogan
Cernăuți: prof. dr. Vasile Gherasim
Arad: dr. Gh. Rusu și Laurențiu Luca
Alba-Iulia: prof. Horia Teculescu
Blaj: prof. Alex. Lupeanu și Ștefan Pop
Turda: prof. Teodor Murășanu
Brașov: ziarist Vasile Munteanu
Ludoșul de Murăș: protop. Romul Popa
Lugoj: Pael Grecu, redacția „Cartea Satelor”
Timișoara: ziarist Octavian David și Valeriu Linca
Careii-mari: prof. Ghergariu

Județul Făgăraș: preot Mircea Tomas (Tohanul-vechiu)
Sibiu: prof. Gh. Maior și Elie Măgean
Târgul-Mureș: Traian Popa
Maramurăș: I. Bârlea și dr. V. Filipciuc
Mehadia: Coriolan Buracu
Hațeg: prof. Ștefan Gherman
Sfântu-Gheorghe: dr. Ioan Popa
Cohalm: protop. Emilian Stoica
Beiuș: protop. Petru E. Papp.
Poiana-Sărată (Săcuime) pr. I. Rafiroiu
Săliște: prof. Alex. Iosof

În București: Gh. Vlădescu-Răcoasa.
În Paris: Petru Drăghici și Andrei Oțetea.
În Roma: N. Buta.

**Fabrica de pielărie,
Ghete,
CURELE de TRANSMISIUNE**
și
Pielărie fină
FRĂȚII RENNER & Co.
S. A.
CLUJ
Adr. telegr.: „Dermata”

S. SOLÉ ȘI FIUL
Atelier de ștampile
CLUJ, Str. N. IORGA 2.

„Cartea Românească” Societatea Anonimă București Capital Lei 50,000.000

Institut de arte Grafice, Editură și Librărie. Cărți didactice și literare, române și străine. Registre și furnituri de birou, rechizite de școală. Tipografie. Legătură, Steriotipie, Litografie, Turnătorie de litere, Cartonage. Confecțiuni de hârtie.

Secție specială de obiecte de artă, marochinerie, cristaluri, jucări, etc.
„Fotoglob” Atelier special de fotografie.

Direcțiunea: Bulev. Academiei 3-5,
București.

Magazine de desfacere și Ateliere grafice.

București: Bvd. Academiei 3-5, Cal. Moșilor 62-64 (Librăria Sfetea). Str. Șelari No. 12 (Librăria Joanițiu). Str. Paris No. 16 (Göbl-Rasidescu), Șoseanu Bonaparte No. 68-72.

SUCURSALE:

Cluj: Piața Unirii 7 și Calea Dorobanților No. 14-16
Timișoara: Str. Eugen de Savoia No. 7 și Strada Tepeș-Vodă No. 2.

Societatea Afiliată: „Cartea Românească din Valea Târnavelor” S. A. Diciosânmărtin.

Stofe de primăvară au sosit și se găsesc de vânzare la

GROMEN ȘI HERBERT

depozitul fabricii din Sibiu și Cisnădie
Vă rugăm să vizitați magazinul nostru

Sucursala Cluj, Calea Regele Ferdinand, Numărul 13

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Editor și redactor-șef:
ION CLOPOȚEL

REDACȚIA:
PIAȚA UNIRII 8 - TELEFON 308
CLUJ, DUMINECĂ 12 APRILIE 1925

Anul II Nr-ul 15
NUMĂRUL: LEI 12

PROBLEMA COLONIZĂRILOR

Dela actul de Unire a tuturor Românilor încoace în materie de politică agrară statul nostru a fost preocupat într-o largă măsură de reforma agrară. Întreg aparatul administrativ de specialitate a fost angajat la aceasta operă, care în baza principiului utilității și dreptății sociale urma să fie cel mai puternic mijloc de cimentare a noii alcătuirii de stat.

Dacă această menire a reformei agrare nu s'a realizat în măsura în care trebuia și se aștepta, este că nu s'a apreciat îndeajuns latura economică a problemei și am primit resemnați consecințele de această natură, gravitatea cărora pe lângă un studiu mai aprofundat se putea ușor evita sau cel puțin micșora. În acest scop trebuiau soluționate la timp toate problemele de ordin agrar sau în organică legătură cu regimul agrar, inclusiv organizarea țărănimii și protejarea producției agricole cel puțin în măsura aplicată celorlalte ramuri ale activității productive; asemenea va trebui să li se dea atențiunea cuvenită acelor părți integrante din reforma agrară, cari sunt menite tocmai să fie un corectiv al acesteia sub raportul consecințelor economice.

De aceasta ultimă categorie sunt colonizările, importanța cărora iese din cadrul ce le fixează litera legii pentru reforma agrară, care atinge numai sumar problema, urmând ca dispozițiile de punere în aplicare să desvolte mai amănunțit principiile pe cari vor trebui să se bazeze.

Fără a sacrifica principiul din care a pornit întreaga operă a reformei agrare, colonizările vor servi totuși interese de ordin social mai îndepărtate, până când însemnătatea economică în sensul precizat mai sus va trebui să fie direct scopul imediat al acestora, depinzând de modul de realizare și efectele de ordin social de mai târziu.

În mod firesc aceste două laturi, de importanță fundamentală, socială și economică, a problemei, nu vor exclude posibilitatea de a li se atribui colonizărilor și alte scopuri, potrivit intereselor speciale ale diferitelor provincii și regiuni ale țării. Înainte de punerea în aplicare problema va trebui studiată din toate punctele de vedere, chiar având unele o însemnătate cât de redusă, raportată numai la o regiune, față de acele, cari vor trebui să predominizeze pentru întreg cuprinsul țării.

Pornind din acest principiu, problema colonizărilor la noi va trebui studiată, din următoarele puncte de vedere:

a) al dreptății sociale; idea fundamentală a reformei agrare, din care fac parte și colonizările,

b) al realizării unei repartizări demografice după capacitatea de producție a diferitelor regiuni, în sensul intențiunii legii pentru reforma agrară de a se impopula regiunile cu populațiune rară,

c) al scopului de a face din colonizări un mijloc de expansiune națională,

d) al siguranței frontierelor,

e) al repatrierii românilor din țările străine,

f) al propagandei agricole, formând din colonii modele de gospodărie țărănești, în sensul fermelor model, însă evident cu o mai eficace influență asupra întregii agriculturi; din cecece ar rezulta și efectele de ordin

g) social-economic ale colonizărilor, creind o țărănime bine situată, mulțumită, importanța căreia nu poate fi discutată.

În mod evident aceste principii, dupăcum am mai amintit, vor avea importanța lor după necesitățile în această materie a diferitelor provincii și regiuni, în cari urmează să se aplice. Scopul unitar va rămânea acel al propagandei agricole precizat

la p. f) din înșirările de mai sus și implicit rolul social-economic, ca urmarea aceleia.

De fapt, revoluțiunea vechiului nostru regim agrar operată prin reforma agrară, n'a fost urmată și de o transformare a instituțiilor noastre de propagandă agricolă potrivit noilor împrejurări. De aci provin anomalii ivite nu numai pe terenul producției noastre agricole, dar și în însăși concepția despre rostul regimului de proprietate, ce era menit să dispară după aplicarea reformei agrare. Se accentuiază mereu nevoia, de a se menține proprietățile mari și a se crea altele mijlocii, unicele în stare a salva interesele agriculturii, periclitare prin fărâmițarea marilor proprietăți. Se adaogă la aceasta accentuarea rolului, ce-l reprezintă din punct de vedere politic burghez, proprietatea mijlocie, ca factor social.

Aparențele îndreptătesc sigur această îngrijorare. În fond ea totuși se reduce la o greșită apreciere a factorilor politici și economici ai timpului, și, în cecece privește interesele agricole ale țării, este urmarea unei confuzii asupra ordinii de importanță între regimul agrar și tehnica agricolă. Se crede că regimul agrar va trebui adoptat tehnicii agricole și nu invers, până când adevărul este, că însemnătatea regimului agrar va trebui să predomine, — și aceasta nu va trebui să o motivăm aci — tehnica agricolă fiind ceva accesoriu, care se va acomoda după regimul agrar de întotdeauna. De aceea pentru a ne asigura producția agricolă corespunzătoare, nu se cere înființarea cu orice preț și în mod artificial de proprietăți mijlocii sau îndeosebi a se menține cele mari, ci va fi nevoie de o asimilare a tehnicii agricole potrivit exigențelor micii proprietăți.

În acest scop, coloniile, puse atât la înființare, cât și îndeosebi după

ăceea sub un control și îndrumare agricolă de specialitate, și înființate conform acestei chemări după regiuni, vor putea să fie adevărate focare pentru răspândirea cunoștințelor culturale raționale a pământului, accelerând formarea unei tehnici agricole moderne adoptată unei proprietăți, fără a aștepta efectele unei evoluțiuni lente de decenii, la ceea ce, după saltul revoluționar în modificarea regimului nostru agrar, am fi constrânși pentru a putea avea producția agricolă conformă cu capacitățile reale ale țării.

Modul cum menirea coloniilor, odată înființate, se va putea realiza, va face parte din programul integral, care va trebui întocmit și îndeplinit în vederea organizării agriculturii, după aplicarea reformei agrare, în general.

Această menire, alături de constatarea falsei aprecieri asupra rolului proprietății mijlocii, care, dacă și-ar fi avut rolul ei binefăcător din punctul de vedere al formațiunii societății burgheze în trecut, nu-și poate justifica un titlu de a se înființa azi în mod artificial, — va învedera și importanța, din punct de vedere social, a problemei colonizării. Aceasta va consta, ca o urmare a culturii mai intențive a pământului, în înlesnirea creării unei bunăstări generale a țărânilor.

Nu împărtășim însă nici în această privință părerile emise de unii din cei ce s'au ocupat cu problema colonizării, cari, în concordanță cu concepția asupra rostului proprietății mijlocii, susțin că, creindu-se prin colonizare o clasă țărănească mijlocie, mulțumită, aceasta ar avea din punct de vedere social o vădită însemnătate fiind un prețios factor în viața politică dela sate și indirect al întregii noastre vieți publice.

Fapt este, că o asemenea concepție, sub regimul votului universal, nu mulțumește nici trebuințele imediate ale politicii burgheze, necum să poată avea însemnătatea cerută de interesele de conservare ale statului. Astăzi nu se mai poate aștepta o dezvoltare firească a vieții publice dela întărirea unei singure clase sociale și cu atât mai puțin dela o parte numai a aceleia. De aceea concepția economică și politică burgheză a și evoluat în această privință, concludând la necesitatea unei armonii între clasele sociale, care la rândul său presupune o egală înprețuire și ocrotire a tuturor. Pentru a putea urma o sănătoasă politică de colonizare, corespunzătoare

cerințelor vremii, va trebui să avem în vedere acest principiu, oricât de redusă ne-ar fi puțința de realizare prin o problemă ca aceea a colonizării. Dacă deci în general nu se va putea neglija cea mai puternică clasă socială, care este țărânilor, cu atât mai puțin ar avea rost a o deviza, tocmai prin intervenția statului, prin mijlocul colonizării, în o minoritate mulțumită și o majoritate covârșitoare nemulțumită.

De aceea nu vedem adevăratul rol social în împrejurarea, că s'ar crea câteva colonii, cu scopul de a înmulți numai numărul celor mulțumiți, fără a folosi întrucâtva marea majoritate a țărânilor. Importanța coloniilor va trebui să reside astfel și sub raport social în efectele propagandei de ordin economic, cari realizând o intensificare a agriculturii noastre vor contribui și la ridicarea întregii țărânilor.

În legătură cu aceste aprecieri asupra rostului colonizării următoarele lucruri trebuie să le precizăm, pentru a nu se produce nici un echivoc. Unul este, că nu înțelegem, să exagerăm importanța colonizării ca problemă de stat, și deci susținem că o tratare izolată a chestiunii, în afară de ansamblul unei politici generale de protecție a țărânilor, nu va putea să producă rezultatele, cari am dori să le aibă colonizările; de altă parte nu ne alintăm în utopica nădejde, că prin mijloacele cerute de noi, se va putea produce o uniformizare absolută a tipului țaranului, în sensul, că nemulțumirea și mizeria vor fi noțiuni total necunoscute, după cum s'ar putea ușor deduce din afirmațiunile noastre poate prea categorice relative la consecințele politice de colonizare concepută de noi. În sfârșit, protecționismul prea întins, care-l cerem pentru țărânilor și după reforma agrară, nu poate să însemne o abatere dela principiul egalei ocrotiri a tuturor claselor sociale. Căci acesta nu exclude aceeaș măsură față de toate celelalte, avizate la o mai mare protecție din partea statului, și în acelaș timp o politică țărănească sănătoasă, este nu numai apărarea celei mai numeroase și nevoiașe clase sociale, dar implicit tinde la menajarea activității productive de bază din economia noastră națională.

Astfel conceput rostul economic și social al colonizării acesta nu va fi în contradicție nici cu principiul utilității sociale, din care a pornit

reforma agrară și cu ea și problema colonizării.

În ceea ce privește celelalte laturi ale problemei, acestea asemenea nu vor putea fi neglijate fără riscul de a diminua importanța ce trebuie să se atribue colonizării.

Principiul indicat în lege ca idee călăuzitoare, de a se înpopula regiunile cu populațiune rară, este de fapt condiția de bază a colonizării, fără de care nu li s'ar putea justifica rostul în stările de după reforma agrară, orice scop s'ar încerca să li se dea. De aceea atingerea acestui principiu, nu va putea rămânea fără dezastruoase urmări asupra efectelor colonizării, atât din punct de vedere social, cât și economic și chiar național. Căci nu se poate închipui rostul unor colonizări, pe rezerve create în mod artificial, în regiuni, unde populațiunea băstinașă a rămas nesatisfăcută după improprietăți. Vrăjmășia, sau cel puțin înstrăinarea ce se va naște în urma acestei împrejurări între coloniști și băstinași va împiedeca dacă nu pentru totdeauna, sigur pentru decenii, ivirea efectelor adevărate și dorite ale colonizării.

Ideia de a folosi colonizările în scop de expansiune națională, am cunoscut-o în încarnarea ei cea mai crasă la Unguri. Dar politica etnică urmată de Unguri prin colonizări nouă nu ne poate servi de exemplu. La ei aceasta a pornit din o instinctivă previziune a prăbușirii Ungariei milenare. Noi nu o putem urma nici din spiritul larg de toleranță, ce ne caracterizează, și nici interese naționale nu ne-o cer. Caracterul național unitar al statului nostru este asigurat și fără eforturi de felul celor prestate de Unguri. De aceea un anume scop de românizare al colonizării nu este necesar. Totuș un punct de vedere pur românesc se impune. Acesta se va manifesta în tendința de a se anihila sau contrabalansa, efectele colonizării făcute de regimul trecut în provinciile realitate, realizând o repartitie mai proporțională a elementului românesc. Nu s'ar putea considera aceasta de o politică antinonțională, căci s'ar face numai o reparațiune ce o datorăm istoriei și neamului românesc. Prin aceasta n'am pași pe urmele stăpânitorilor noștri de ieri, din diferitele provincii. Politica noastră de colonizare astfel, nu va fi una propriu zis de expansiune, ci, după slăbirile din trecut, una de rectificare și reculegere.

Din acest spirit de conservare na-

țională se va inspira și acea parte a colonizărilor, cari se va face pentru siguranța frontierelor. Totuș aceste nu vor trebui concepute în modul simplist, după cum s'a emis o părere, de a se înființa la granițe colonii cu organizație militară. Aceste ar putea avea numai o importanță trecătoare, deoarece siguranța graniței țării astăzi este în funcțiune de întreaga politică de conservare a statului și nu mai este o problemă de pură organizație tehnică a armatei, și cu atât mai puțină importanță ar putea avea o populație, de altfel numeric redusă, organizată militarăște la graniță. Asigurarea frontierelor ar cere mai degrabă un cordon etnic românesc și peste tot cu o populație de ordine, care să formeze un zid de apărare economică și națională; să se opună invaziunilor de altă natură, decât cea militară, pentru care ori din care parte ar veni, organizațiile militare ce s'ar putea crea prin colonizare, reprezintă o foarte neînsemnată putere de rezistență.

În sfârșit se pune chestiunea, întrucât colonizarea s'ar putea folosi pentru adăpostirea românilor refugiați din țări străine. În mod natural, o politică etnică sănătoasă nu poate împiedeca adunarea la un loc a fiilor aceluiaș neam, și în scopul acestei colonizării ar putea servi de cel mai potrivit mijloc. Firește o acțiune mai mare în această direcție deocamdată este imposibilă. O interpretare falsă a acestei laturi a intențiunii colonizărilor ar trebui însă evitată și la acele ce se vor putea face în împrejurările actuale și astfel nu se vor putea esclude dela colonizare refugiații cultivatori de pământ, când în acelaș timp persoane, cari n'au nimic cu agricultura și după ce li s'a asigurat existența din partea statului pe alte căi, se colonizează sub diferite pretexte străine de rostul adevărat al colonizărilor.

* * *

Cu acest conținut problema colonizărilor devine numai o chestiune de executare tehnică. Aceasta va fi însă de o importanță egală cu problema în sine. Fără o aplicare binechibzuită a colonizărilor, nu se vor putea realiza nici scopurile ce vor trebui să li se atribue. De aceea fără realizarea tehnică cerută de însăși menirea coloniilor, aceste vor rămânea simple mișcări de populație, fără nici un rost, sau uneori chiar producând perturbațiuni nedorite în gospodăria unor cetățeni, luați din mediul, în care erau obicinuiți să

trăiască. Alți exemple, durere, avem și până acum.

Prima condiție a lucrărilor de aplicare va fi examinarea regiunilor din punctul de vedere al caracterului coloniilor, cerute de fiecare. Aceasta natural în cadrul disponibilităților de pământ destinate pentru colonizare.

Vor trebui apoi întocmite în amănunt dispozițiile de aplicare pe teren și acele relative la regimul de protecție de după înființare, pentru-ca coloniile să poată corespunde scopului impus, indeosebi acelu de propagandă agricolă.

Dispozițiile relative la înființare se vor ocupa de regimul juridic, financiar și economic, menit să asigure succesul operațiunilor de colonizare. Aceste vor stabili și măsura ajutorului material, pe care statul va trebui să-l dea coloniștilor. O simplă așezare a colonistului pe lot fără nici un alt ajutor nu acopere încă noțiunea colonizării.

În cece privește executarea tehnică a colonizărilor este de reținut, că până când rostul acestora va fi

indicat exclusiv de interesele specifice, ale țării noastre, în această materie se va putea și va trebui să se țină cont și de experiențele altor popoare.

Pentru efectuarea lucrărilor de executare va fi nevoie de un aparat administrativ anume. Acesta va trebui să supravegheze, ca toate operațiunile de colonizare să se facă după un plan binechibzuit și fără pripeală. Dispoziții, ca acelea de a se termina colonizările din întreaga țară într'un singur an, determinându-se înainte chiar și ziua, până la care lotul va trebui luat în stăpânire de fiecare colonist, denotă că problema colonizării n'a fost studiată îndeajuns și că nu i s'a dat nici o importanță, nici măcar aceea impusă de litera legii.

Aceasta ar fi păcat. Ori câte greșeli s'ar fi făcut însă până acum, nu este târziu, ca coloniilor să li se poată da de acum înainte chemarea cerută de interesele binepricepute ale țării.

Dr. George Rusu

PROBLEME SOCIALE

DEMOCRAȚIILE MODERNE

(CHESTIUNI FELURITE)

Politica externă a democrațiilor este un punct delicat și important. Multimile nu pot decide aici; ele trebuie informate; un grup de oameni cari să observe mereu orizontul străin este necesar; acel grup va recomanda mijloacele de-a lucra în politica externă. Chestiunile ei sunt prea grave, ca să poată fi lăsate în sama spiritelor inferioare. Din cauza aceasta s'a zis că politica externă o fac mai bine oligarhiile și monarhiile; dar o fac și atunci, când monarhul este un suveran imbecil?, se întreabă Bryce (II, 411). De altă parte Bryce citează exemplul Franței ca dovadă că o democrație poate avea o continuitate și în politica externă (II, 420); iar cât despre Anglia, Bryce afirmă că „mai adeseori evenimentele au dat dreptate masselor, nu classelor mai puțin numeroase, căroră li se lăsase conducerea afacerilor externe“. Un comitet al acestor afaceri este o soluție care poate satisface masele. Resumându-se Bryce scrie (II, 423): „In orice democrație poporul are dreptul de a fixa scopurile generale ale politicii sale externe. Istoria dovedește că, în aceste chestiuni, poporul se manifestă cu cel puțin tot atâta înțelepciune ca

monarhiile și ca oligarhiile... și că el respectă principiile moralei internaționale... Totuși sistemul actual cere oarecari îndreptări: experiența unui comitet merită a fi încercată“. Firește Bryce cere ca popoarele să se ocupe cu politica externă mai mult decât s'au ocupat până acuma.

O cercetare amănunțită se face sistemului bicameral al parlamentului. Obiecția că, dacă senatul este datorit votului universal, el nu are sens, deoarece voința națională, cu acelaș vot, s'a exprimat la cameră, este serioasă: Dacă senatorii ies din aceleași clase ca și deputații, prin ce se mai diferențiază senatul? Tot așa de serioasă este și aceea ca legislației trebuie să i se pue astfel de frâie, încât poporul să i se dea timp de — reflexiune, de discuție liberă înainte ca asupra unei chestii importante să se dea un vot definitiv. — Dar această amânare are nevoie de un senat, ca să o primească?... Chestiunea este, însă, mai largă, Bryce o tratează la p. II, 449—461.

Senatul îl susține: 1. respectul tradițional (La noi acesta nu există!); 2. caracterul reprezentativ cu comitatanta: experiența mare a mem-

brilor săi (La noi aceasta nu există !); 3. meritul personal și distincțiunea intelectuală a senatorilor (La noi nici aceasta nu există). Reforma constituțională era dar necesară; însă — reforma a corectat nulitatea actuală? Iată ce va trebui observat de aici înainte, la noi. Observarea lui Bryce că senatul roman a supraviețuit adunării poporului, grație vredniciei sale, este un *memento*: Un senat care nu *adaoge* binele țării într'atât încât ea se țină minte că dela el, exclusiv, a venit acel bine, nu merită a-și trăi somnolentele zile. Bryce face (II, 451) o tricotomie afirmând — mai departe: Senatul ar trebui să aibă aceleași puteri ca și camera; — sau: Senatul, în chestiuni financiare, trebuie subordonat camerei; — sau: Senatul trebuie să fie un fel de revizuire a legilor votate de cameră; discută apoi ideile acestea; și ajunge la concluzia că, în timpurile noastre, el este necesar. Decisiv este argumentul acesta: În lupta *mondială* națiunile au concurenți; ca să reziste, orice nație trebuie să-și încredințeze interesele sale unui personal de funcționari capabili a — completa defectele legilor, legislaturilor. Legislațiunile au, însă, acelaș mare rol: de a fi organe de concurență internațională. Deci un senat ar putea servi ca completare și rectificare a camerei, având în sine oameni într'adevăr eminenti, oameni cu experiență câștigată în funcții publice și administrațiuni locale, cu cunoștințe speciale, fiind astfel un fel de rezervoriu de înțelepciune specială, tehnică, ceea ce (să o spunem, dacă așa este) noua noastră constituție a încercat — în parte. Cum s'ar alege un astfel de senat serios, Bryce arată ingenios... Ideile lui sunt garanții că s'ar obține un bun senat. Ele merită un studiu special, mai ales din partea celor ce se ocupă — la noi — cu idea de a modifica constituția.

Privitor la *legislația directă a poporului* Bryce observă că ea este proba că parlamentul nu se bucură de încredere ori nu o merită. Unde referendumul nu este cerut, este semn că parlamentul devine mai bun, mai serios. Deci: la noi, el trebuie cerut. Binele ar fi: „Referendumul permite legislaturii să rămâie în contact permanent cu poporul în intervalele dintre alegerile generale succesive... Referendumul oferă siguranța că niciodată nu se va vota o lege care să fie în contradicție cu majoritatea opiniei publice... Legislațiile pot greși... remediul este apelul la po-

por... Și încă: „Votul popular slăbește particularismul intereselor sau de classă, deoarece toți oamenii sunt chemați a lucra în comun și a vota simultan asupra scopurilor politice în afară de prejudițiile de classă sau de programele de partid“. Referendumul este primitiv de reguli tehnice, pe care Bryce le indică. Partidul țărănesc, care-l cere, nu are numai satisfacția de a se vedea aprobat de o autoritate ca Bryce, ci poate să și profite de sfaturile lui privitor la concretizarea ideii.

Un alt capitol revine la *administrațiile locale* și accentuează bine asupra *self-government*-ului. Ideia cea mai vastă a motivării este; „Un merit al *self-government*-ului este că deprinde pe cetățenii orașelor ori districtelor să *împreune într'un fond comun știința lor și capacitățile lor în vederea celui mai mare bine al societății*“ (I, 490), ceea ce, la noi, acum mai ales s'a pierdut cu desăvârșire din vedere. Provizoratele și numirile dela centru, cu înlătu-

rarea colaborării cetățenilor, sunt o lovitură dată — binelui comun; și o protecție a neregulelor. Interesant este că Bryce cere și pentru orașe — *referendumul*; cetățenii orașelor s'ar interesa atunci mult de afacerile municipale. Ideea aceasta ar trebui realizată cât mai repede: ea ar da roade mature.

Temele cu care opera se mai ocupă sunt: comparația între cele șase democrații studiate; tipurile guvernărilor democratice; puterea banului în politică; responsabilitatea; democrațiile și rasele întârziate; democrațiile în raport cu literele și ariile; rezultatele democrațiilor; democrațiile în comparație cu alte forme de guvern; oligarhiile în sinul democrației; în sfârșit: Ultimele faze ale democrației și tendințele actuale ale ei; comparația între democrație și comunism merită o mențiune specială; după ea urmează, ca încoronare: viitorul democrației.

G. Bogdan-Duică

UTOPIE ȘI UTOPIȘTI

Tommaso Campanella.

Născut la 1568 într'un sat din Calabria, a studiat în Neapol filozofia, între altele și doctrina lui Telesius. Deveni călugăr în tagma Dominicanelor și un mare filozof italian. Fu unul dintre cei dintâi, cari rupseră cu scholasticismul și filozofia lui Aristotel afirmând că adevărurile au două izvoare: natura, care se studiază prin metode experimentale și biblia, care este temelie credinței. Campanella luă parte activă și în politică. În 1599 guvernul napolitan îl arestă și-l ținu închis 27 ani.

Are 82 de scrieri din diferite domenii.

Cea mai însemnată operă a sa este: *Civitas solis, Idea reipublicae philosophicae*, apărută la 1620, cam o sută de ani după Utopia lui Morus.

În statul imaginat de Campanella viața individului anume este întocmită spre fericirea pământescă. Raportul dintre bărbați și femei se întemeiază pe egalitate. Pentru propagarea speciei se alege femeile cele mai frumoase. Femeile gravide trăesc între statuetele eroilor, ca să dea progenitura cea mai distinsă societății. Copilul este al societății. Membrii statului formează o familie. Cu cât cineva este expert în mai multe ramuri de activitate, cu atât se bucură de mai mare onoare. Producțiunea este regulată atât de perfect,

încât fiecare trebuie să lucreze numai 4 ore la zi. Nefiind familii private, nu este nici proprietate privată. Statul prevede pe toți cu toate și particularii nu sunt deci legați prin interese materiale, ci prin adevărată simpatie și prietenie. Trăesc împreună. Măncarea e comună, conformă prescripțiilor igienei și diferită după etate și anotimp. Există mașini, trăsuri și corăbii, cari merg de sine. Bani și comerț nu există. Mărfurile importate din străinătate se preiau în porturi.

După cum Morus, în multe privințe, anticipează lozincele lui Saint-Simon, altfel Campanella desvoltă idei analoge proiectelor lui Fourier. *Civitas solis* este de fapt un mare falanster. Înăbușirea completă a egoismului prin iubirea față de comunitate, adică prin însuflețirea pentru scopurile societății: în acestea vede Campanella temelie moralei adevărate și a celei mai bune ordine sociale. Pe acestea își întemeiază sistemul comunist.

Intreaga scriere este o critică aspră a macchiavelismului. Campanella nu aprobă nici ideile (unirea Italiei într'un regat lumesc), nici mijloacele preconizate de Macchiavelli. Era aderentul dominațiunii papismului. De aici se explică faptul, că papa Urban VIII. i-a fost un mare protector. (C. f. *Földes*, A socialismus, vol. II, pag. 340).

G. Todica

RELIGIUNEA VIITORULUI — RELIGIUNEA MUNCII CREATOARE

I.

Religiunea viitorului va fi religiunea muncii creatoare; în definitiv numai ceea ce iese din muncă triumfă. Creștinismul a apărut cu pretențiunea de religie universală, pentru că a ieșit din muncă, din suferință, din nevoia adâncă de a solidariza toate clasele sociale, toate popoarele, dându-le un ideal comun, arătându-le veșnic aceeaș stea călăuzitoare, care să le conducă prin labirintul vieții, până la sfârșitul generațiilor.

*

Ideile religioase evoluează în raport cu dezvoltarea intelectuală și morală a grupurilor omenesti.

Odată cu constatarea prezenței omului pe glob, din cele mai vechi timpuri găsim și ideea religioasă. Nu au existat și nu există grupuri de oameni, triburi, popoare, cari să nu fi fost sau să nu fie conduse de anumite concepții religioase, ajutate de anumite manifestări externe de cult.

La popoarele primitive, cași la păturile înapoiate în cultură, zeii erau și sunt brutali și cruzi cași sufletul lor. Dar, oricum ar fi fost zeii obiectivați, locali sau universal, buni sau răi; ei au fost totuși, la începuturile omenirii, singurii păzitori ai ordinii sociale. De îndată ce omul a ieșit din animalitate, și și-a început viața în grupuri, și-a dat seama că, fără solidarizare și continuitate, nu există puțința de a păstra grupul și binefacerile rezultate din viața în comun. Și atunci s'au creat zeii specifici ai grupului, sau teritoriului ce ocupa, cari aveau să le îndrumeze acțiunile și să asigure continuitatea grupurilor, peste existența efemeră a fiecărei generații în parte.

În acest timpuri îndepărtate nu apăruse încă ideea morală. Divinitatea nu era concepută ca întrupătoare binelui pe pământ, ci ca instrumentul care trebui să dă la triumf interesele comunității adorate, oricari ar fi fost ele.

*

Dar iată că cu timpul, și pe măsură ce conglomeratele omenesti devin mai importante, și mai durabile, ideea despre divinitate se schimbă și ea, și, din indiferentă și streină față de ideea morală, devine promotoarea acestei idei. Și atunci

zeitatea care proteja un anumi grup sau teritoriu, prin antagonism cu alte grupuri sau teritorii, devine împăciuitoarea între grupuri, unificatoare conglomeratelor răslețe, creatoare armoniei sociale și internaționale. Însă la acest studiu nu s'a ajuns decât după mari dibuiri și mari sacrificii, odată cu apariția în omenire ai marilor profeți, întemeetori ai marilor religii cari domină azi popoarele civilizate ale lumii.

Fenomenul apariției acestor mari religii, precum și stăpânirea pe care au pus-o ele pe sufletul popoarelor, trebuiesc privite cu cea mai mare atențiune. Am spus și cu altă ocaziune că oamenii mari nu sunt decât expresiunea mediilor din cari au eșit, expresiunea sufletului popoarelor în mijlocul cărora au văzut lumina zilei. Trebuie să constatăm că ei nu fac decât să obiectiveze sufletul acestora în anumite mari momente ale istoriei lor. Marele profet este produsul epocii sale, dupăcum epoca sa este produsul său. Deaceea trebuie să judecăm pe marii profeți după valoarea mediilor etnice în cari au apărut, și valoarea acestor medii etnice, după valoarea oamenilor mari cari au eșit din sânul lor.

Acești reformatori sunt expresiunea spiritului care iese din adâncuri animează și dă viață popoarelor, independent de existența fizică, efemeră a indivizilor, de preocupările lor materiale trecătoare, având existența perpetuă și unitară prin generații infinite.

II.

În stadiul civilizației în care ne găsim ne dăm seama că nu cunoaștem cu adevărat lumea care ne înconjoară și nici chiar propria noastră ființă. Suntem niște biete viețuitoare fixate în fundul oceanului de materie numit aer care înconjoară globul pe care am apărut făcând parte integrantă din materiile lui competente. Și vedem toate prin prisma nimicniciei noastre.

Să ne inchipuim o ființă infinit de mică plasată pe o celulă din creierul nostru. Să presupunem că această ființă e gânditoare. Ea va contempla întreaga lume în plină mișcare care poate ajunge până la infinit de micile sale simțuri. De-

sigur că nu-și va da seama de rolul organismului întreg din care face parte, ea neputând vedea decât ceea ce o înconjoară imediat. Studiindu-se pe sine, se va intitula ființă spirituală, și va considera lumea înconjurătoare ca materie inertă plutind după anumite legi în universul mărginit de cutia craniană. Nu va putea pricepe că ea însăși nu e decât o emanțiune a acestei mari lumi de iluminare și gândire fără de care propria ei gândire nu și-ar găsi existența.

Aceeaș situație o avem noi în univers. Ne studiem propria noastră ființă, și o vedem compusă din creierul care gândește, din trunchiul și membre. Vedem universul infinit a cărui compoziție și existență nu ne-o putem explica. Stabilim câteva legi cu ajutorul simțurilor noastre, și vedem natură oarbă, materie, ne-ființă, în tot ce ne înconjoară. Nu ne gândim că emanțiunea gândirii noastre trebuie să aibă un rezervoriu, că ființa universului nu ne este accesibilă, că organismul material pe care-l posedăm ne împiedecă în realitate cunoștința, că acest organism material nu implică necesitatea ca universul să aibă o organizație similară pentru a avea facultatea gândirii, a cunoștinței de sine; că noi, ființe infinite de mici, nu putem înțelege și pătrunde, atât timp cât facem parte din materie, în Marele Tot din care totul purcede.

*

Măsurăm timpul și spațiul după micimea noastre și în raport cu sistemul planetar căruia aparținem. Avem ziua și noapte prin rotațiunea pământului; avem luni prin evoluțiile satelitului numit lună; avem an prin evoluțiile pământului împrejurul soarelui. Dacă ne-am închipuim pentru moment că am părăsit planeta, depărtându-ne în spațiile cerești, am vedea că prea puține din cunoștințele noastre despre lume și-ar putea păstra realitatea. Ideea de timp, ideea de spațiu ar varia; natura însăși în întregimea ei ar apare sub altă înfățișare.

Constituiți cum suntem din materiile componente ale pământului și făcând parte integrantă din ele, ne putem da seama că nu gândim, nu trăim și nu cunoaștem nimic decât prin aceste materii. Ochiul, el însuși un conglomerat de materii, receptează razele solare. Aceste raze, astfel cum ajung la ochiul nostru, sunt un produs al frecării lor de atmosfera terestră și de materiile com-

pacte ale globului. Ce ar intercepta ochiul nostru, dacă ar putea exista, și dacă ni l-am imagina funcționând în spațiile interplanetare!

Dar în definiți ce ne dă ochiul? El prinde o vibrație, eare, prin modul lui de funcționare, este transformată și obiectivată în culoare. Este aceasta a cunoaște realitatea: există culoarea în univers?

Și cu toate acestea noi privim drept ființe reale toate fantasmagoriile pe cari ni le crează aparatul nostru ocular!

Cu auzul lucrul e și mai simplu. Toate însușirile pe cari ni le dă despre corpuri, se bazează pe vibrațiunea undelor aeriene interceptate de materiile componente ale aparatului nostru auditiv. Independent de inexistența obiectivă a însușirilor ce ne dă auzul, este lesne de imaginat că în afară de părțile aerului în care trăim, aceste însușiri nu există. Acolo unde nu e aer, nu e sunet. Nu numai că am fi lipsiți de aceste însușiri ale corpurilor, dar nici nu am mai putea comunica între noi. S'ar duce limbajul, adierea vântului, armoniile divine cari ne încântă, muzica cu toate bucuriile și înfrustrările pe cari ni le produce, imnurile de slavă ce ridicăm dumnezeirei.

Tot la același rezultat am ajunge, dacă am analiza produsele tuturor simțurilor cari ne pun în contact cu noi înșine, cu existența fizică, cu așa zisa lume în general.

Astfel toate cunoștințele mele despre lume sunt în legătură cu organele mele fizice, cu cerințele lor de manifestare și de dezvoltare. Organul determină voința de a cunoaște și aveă. Și fiecare celulă din organism are reprezentarea sa în conducerea generală a ființei.

Sub altă prismă am privi lumea, dacă am avea alte proporții, alte trebuințe, dacă am fi compuși din alte materii și am exista înalte medii. Până și diferitele stări ale organelor ne influențează cunoștința despre lumea, aspirațiile, modul de a fi. Sub altă prismă vede copilul lumea, sub alta adultul, sub alta bătrânul. Nu numai materia însăși componentă, determină activitatea noastră, dar starea însăși a acestei materii, în evoluția ei, în armonia de dezvoltare, cași în gradul de amestec al elementelor neasimilabile, streine, pătrunse în organism. Un om bolnav, pierdut, are alte idealuri, decât un om sănătos, robust. Acesta din urmă înfruntă furtuna și trece. Toată viața noastră e o serie de lupte pentru

menținerea și dezvoltarea armonioasă a materiei, în vederea vieții spirituale.

III.

Dar dacă așa este, pentru ce ne ficsăm noi de datele înșelătoare ale simțurilor, de existența efemeră și insignifiantă a organismului, de produsele materiale ale societăților omenesti? Pentru ce ne ficsăm totuși de cele trecătoare, de cari nici cele mai grele suferințe nu ne poate despărți!

La ce sunt bune toate pasiunile, cari ne animează, dacă ceea ce ne înlesnește ca să dobândim, nu e decât umbră și vânt! Dacă nu cunoaștem nimic din realitate; dacă nu prindem decât neantul; la ce ne folosește ficsare de materie: rapacitatea, pofta de măriri, rivalitățile, ura, invidia, și toate frământările de soiul acesta, cari în definitiv constituiesc întreaga noastră existență!

În viața internă a statelor nu este o altă stare de lucruri, Guvernele țin să o exemplifice de sus. Un partid se urcă la putere în dauna altora, folosindu-se de arme imorale. Alte partide se pândesc reciproc pentru a se distruge. Elementele creatoare ale națiunilor sunt paralizate în acțiunile lor. O diviziune fatală, un război permanent, împart popoarele, împart pe fiii acelorăși națiuni, și-i condamnă la stărpiciune morală și materială. Oamenii sunt ca fiarele; își arată colții, de îndată ce se văd în fața prăzii: interesul material. Ne proteje numai o pojghiță de cultură, care însă se înlătură, de îndată ce interesul material iminent ne stă în față.

Cum s'ar schimba toate acestea, dacă s'ar constata la indivizi, societăți și popoare o mișcare altruistă a sufletului, dacă nu am fi toți ficsași de cele mici și trecătoare, dacă am trăi în spirit și nu în materie! Deaceia ni se îndreaptă mintea spre religii, spre religia unică, spre religia adevărată, universală, care să ne scoată din oceanul de păcate și care, dându-ne puțința de a vedea realitatea, să ne scape de întunericul morții și să ne introducă în bucuria vieții.

I. C. Delaturda.

SEDINȚELE INST. DE STUDII „SOCIETATEA DE MAINE“

Proxima ședință a I. d. S. Societatea de mâine se va ține luni 13 Aprilie în sala de ședințe a Camerei de Comerț.

Va vorbi d. prof. Mihail Șerban despre problema chestionarelor sociografice.

Membrii și publicul sunt invitați a lua parte în număr cât de mare.

Sarmisegetuza.

(Conf. d-lui prof. D. TEODERESCU în ciclul *Ex-tensiuni Universitare*)

În regiunea cea mai pitorească a Ardealului, în munții Hațegului, își aveau cuibul neînduplecării Daci, stăpânitorii de odinioară ai acestor plaiuri și tot acolo și-au ridicat cetatea de veghe pentru părțile acestea României cuceritori.

Săpăturile arheologice, nesistematice și neglijente înainte de război, reluate acum cu un firesc interes și cu multă pricepere de dl prof. D. Teodorescu, dela Universitatea noastră, sunt merite să descopere noi urme de civilizația română și, ceea ce e mai important, urme de civilizația dacică, aproape necunoscută până acum.

Cercetările d-lui Teodorescu, mult promițătoare, tind să distrugă o credință greșită a istoriei: că Sarmisegetuza Dacilor și Ulpia Traiană a Romanilor ar fi fost așezate în același loc. D. sa este pe cale de a descoperi ruinele Sarmisegetuzei pe muntele Muncelu, la o depărtare de 60 km. de locul unde era Ulpia Traiană. Din lucrurile aflate până acum se pare că Sarmisegetuza adevărată ar înfățișa civilizația Dacilor nealterată de influența civilizației romane, cu stitul ei rudimentar, care uneori tradează vechi influențe elenice.

Pentru istoria universală descoperirile d-lui Teodorescu sunt o revelație.

„Cât de minunate sunt lucrurile Tale Doamne!“

(Conf. d-lui prof. V. ȘIANCIU în ciclul *aranjat de „Soc. ort. a femeilor române.“*)

Natura, cu minunatele ei daruri și frumuseți, cu transformările ei nimitoare și unecri infricose, a fost obiectul de admirație al celor vechi. Astăzi știința a explicat multe din fenomenele cari pentru oamenii de demult erau adevărate minuni, dar nu le-a explicat pe toate. Experiența încetează la un loc și acolo începe credința.

Transformările geologice, cu toate urmările lor, mecanismul complicat al producției plantelor, pomilor, instinctul miraculos, ce conduce pasările călătoare, sufletul omului cu admirabilul său mecanism, sunt fenomene cari n'au fost explicate complet, în cauzalitatea lor, de mintea omului. Ele sunt tot atâtea enigme ale naturii, cari ne fac să ne închinăm în fața Atotputerniciei care conduce și stăpânește această lume.

EXPRESSIONISM

II.

Cursul general al cugetării moderne a ridicat, așadar, la suprafață noțiunea vieții, *realitatea* vieții; științele naturale au cercetat-o adânc și continuă a o lămuri tot mai exact și mai amplu, lămurind: nașterea ei, evoluția ei, caracterul ei general sau individualizat în forme diferite. Din toată atmosfera aceasta s'a inspirat și filosofia, și teoria artei.

Dar cum scopul meu este a fi, aici, simplu și clar, voi da numai un mod de-a vedea *psihologiceste* expresionismul.

„Viața se constată mai ales în mișcări — zice izvorul meu. Mișcările au scopuri sau nu au; acelea sunt acte voite, de voință; acestea nu; dar și acestea pot duce la scop de ex. — suptul copilului; ele pot fi, însă, și pure „mișcări de expresie“ — de ex. risul. *Expresie* înseamnă aici *expresia unui sentiment neconștient sau a unei experiențe interne, fără scop.*

„Mai departe: Fapta omenească în mare parte nu se împlinește prin mâinile omului, ci prin deaproapele influențat prin comunicare: de ex. dorință, rugare, persuasiune, poruncă. Mijloacele de comunicare, afară de prea puține, nu ne sunt înăscute; cele mai multe se desvoaltă din mișcările de *expresie*, care, la origine, sunt străine de acest scop. Această ulterioară prefacere a expresiei în comunicare acoperă esența expresiei; numai privirea adânci, nesuperficială, nu i-o acoperă.

„Întâiul postulat al cercetării psihologice-etice este, însă, a stabili dacă o acțiune este esențial *expresie* sau esențial acțiune cu scop. Plănsul copilului este întâiu expresie; dar el poate fi întrebuit ca mijloc de-a-și realiza voința și atunci poate suna cu totul altfel. La început copiii au — deși în mă-

suri diferite — un limbaj de expresie pur: Se vede că ei, copiii, exprimă direct (nemijlocit), fără scop de-a comunica, — sentimente sau experiențe. Limbajul expresiei poate fi dezvoltat până la numirea proprie a obiectelor. Abia după aceea se adauge tendința lor de-a se comunica; și, acum, limbajul expresiei este înlăturat prin învățarea limbii de conversație. *Limbajul expresiei este productiv; al conversației este reactiv și reproductiv. Expresie este jocul copiilor și opera artiștilor.*

„Acum se întâmplă contrariul celor trecute; tendința de expresie se instăpânește pe acțiunile cu scop acum mai dezvoltate și pe limba de conversație. Dar acțiunile acestea și limba aceasta sunt admise numai ca material brut și contopite deplin, deoarece esența jocului-și a *operei de artă* aceasta este; să fie fără scop, să fie numai expresie (pură) a etos-ului uman.

„În general se va recunoaște că muzica și arhitectura, dar și artele plastice sunt esențial expresie. Dar ar fi o eroare să se creadă că *poesia* vorbește în limba conversației. Poesia se deosebește de literatură prin aceea că, în focul ei, ea elimină tot ce-i convențional, tot ce-i străin de ea.

„Și știința, și filosofia poate să fie expresie directă a experienței de cunoaștere, deși astăzi prin ele se înțelege comunicarea rezultatelor unei lucrări cu scop.“

Filosoful citat este și biolog, și psiholog. Ca biolog și psiholog, el admite că primul fond al vieții sufletești este sentimentul și că acesta caută izbucniri în *expresie*, izbucniri care-și asimilează materialul brut în sensul lor, expresionist. Filosoful trece, însă, și dincolo de marginea ce desparte conștiința exprimată de forța care a produs-o, de ceea ce el numește . . . „forța productivă.“

Un citat despre așa zisa forță productivă e necesar: „Aceasta este — viață. Din sine ea produce valorile tradiționale, care apoi se odihnesc în ea ca părți fixe, necesare, dar moarte — ca scheletul în corpul omului. Marile acte productive se petrec *subit*; și din spiritul eroului idea răsare ca Atena narmată din capul lui Zeus. Dar idea născută mai cere o muncă productivă îndelungată, o „evoluție“ lungă, până la

realizarea și intruparea viziunii. În această realizare valorile tradiționale sunt numai mijloace și material. Dar la urma urmelor valorile tradiționale tot câștigă oarecum un fel de viață proprie.“

În acel *subit*, în acel ceas ori minut de țîsnire creatoare se ivește fondul *sentimental* al artistului, prins în simbol, în metru, sau în cuvânt simplu; în acel scurt moment și învătăatul găsește un rezultat la a cărui motivare — abia după aceea se va gândi. În acea *subită* ivire 'n conștiință a multelor întimități umane, artistice-umane, apare *productivul* nesilit, nechemat, fidel sieși, propriu, personal, veridic — fie uneori chiar abătut dela normal. În acel moment se descopere *viața însăși*, centrul ei, unitatea ei așezată 'n forma individului, unitatea *simfitoare*: sufletul.

Ceice au fost adeseori surprinși de acest fel de momente creatoare s'au simțit *parcă legați de viața totală a universului*, au vorbit de darul Domnului și au dezvoltat în sine sentimente religioase de recunoștință pentru Domnul, pe care filosofia biologică îl egalează cu — forța productivă.

Expresionism, în sensul celor arătate, este, așadar, o erupție a personalității, care este totdeauna particularizată; o erupție care nu-și jertfește particularitatea sa, care are curajul și — talentul de-a se exprima puternic, de-a se face simțită în ce-și pare mai de preț, mai impresionabil.

Cu cât arta va fi mai fidelă, mai adecuată sufletului, cu atât va fi mai expresivă, mai — expresionistă. Cu cât sufletul va fi fost mai bogat, mai deplin alcătuit din fondul său biologic, cu atât arta va fi mai . . . nouă.

Rari sunt ceice reușesc a fi acești artiști — eroi, care de obicei fac începuturile mari ale curentelor care devin apoi — *tradiționale*. Tradiționalul este o prelungire a ce odată a fost revelare de cuprins nou al *vieții*; noul fusese rodul „forței productive“; a-l imita *conștient* înseamnă a nu-l putea produce prin inspirația neconștientă.

Dar, gândind astfel, nu reducem expresionismul la constatări care se pot repeti și privitor la alte feluri artistice?

G. Bogdan-Duică

Au apărut în **Biblioteca social-economică** a revistei **Societatea de mâine** și se află de vânzare în librării, următoarele volume:

Petru Suciu: Problema ardelenă Lei 20
N. Dașcovici: Problema păcii și
Tratatul obligator dela Geneva . . . Lei 20
Dr. Dom. Stanca: O anchetă la
un liceu . . . Lei 20
Onisifor Ghibu: Statistica învățămîntului din România întregită . Lei 30
Sabin Opreanu: O anchetă a Românilor din Săcuime . . . Lei 8
Cine comandă direct la administrația revistei toate volumele plătește pentru toate 5 numai 85 lei.

* Răspândiți Societatea de Mâine *

PENTRU O LIMBĂ ROMÂNEASCĂ CORECTĂ

I. IMPORTANȚA CUVÂNTULUI TIPĂRIT

Știu dela început, că articolele în care mă voi ocupa despre scrierea corectă a limbei românești, va mira întrucâtva pe cetitorii revistei, totuși, nu ezit de a discuta pe cât îmi e cu putință, această delicată și importantă problemă.

Să fiu sincer, — deși unii dintre cetitori se vor simți jigniți, — dar modul babilonic, din punct de vedere al limbei, în care apar tipăriturile în noile provincii, e cât se poate de revoltător. Cauzele sunt multiple și în cuprinsul articolelor ce vor urma, voi căuta să arăt o parte din ele.

După războiul răsturnător de ordine consacrate, o furie a cuprins pe toți „chemaiii” și „nechemaiii” de a profana culoarea imaculată a hârtiei. O ploaie de tipărituri imundă vitrinele librăriilor, piețele și orice instituție care are nevoie de geniala descoperire a lui Gutenberg. Toți oamenii scriu..., scriu și tipăresc. Din ei, însă, sunt foarte puțini cari își dau seama, dacă cele scrise merită sau nu lumina tiparului. De aceea, e și firesc să ne găsim complet desorientați, asupra modului de a scrie și vorbi limba românească. Deși incompletă, cu o ortografie nerevăzută încă dela 1904, plină de străinisme — în majoritatea cazurilor, prost localizate, — această limbă săracă, nu ar părea atât de primitivă nouilor noștri conaționali, dacă nu ar fi atât de schimonosită prin tipărirea ei. O cercetare serioasă a limbei românești-tipărite, în noile provincii, ne convinge cu prisosință de acest crud adevăr, care constituie o rușine pentru îndrumătorii limbei poporului nostru.

Dacă un cetățean își exprimă verbal în public părerile sale într-o limbă rău pronunțată, — în special când această limbă nu-i este maternă — faptul e scuizabil; durata cuvântului verbal fiind de o clipă. Altfel stă cazul, când ideea se eternizează prin tipar. Dela manuscrisul cărței de vizită până la afișul ce se lipește pe zidurile orașului; dela ziar până la cartea de știință, în definitiv tot ce apare de sub teascurile tipografiei într-o limbă schimonosită, constituie o neertată crimă. Nimeni nu este obligat să scrie într-o limbă pe care n-o cunoaște; iar dacă în unele cazuri necesități absolute îi împune, nimeni nu-l oprește a încredința manuscrisul unei alte persoane competente, pentru rectificarea.

Să nu se interpreteze greșit obiecțiunea mea, care nu are la bază naționalismul absurd, ci este izvorâtă din bunul simț, care trebuie să stea de strajă fiecărui individ, ca înainte de aș vedea

gândirea înșirată cu litere de plumb, să-și controleze cât mai bine manuscrisul, urmând a se bucura el însuși, de corectitudinea limbei în care s'a exprimat.

Prin legea dela 1904 și modificată în 1922, se obligă toți tipografii și editori de a trimite câte un exemplar din orice tipăritură, Bibliotecii Academiei Române și Bibliotecilor Universitare. De aici vedem, că orice tipăritură ajunge să fie păstrată și cercetată de generațiile viitoare. Un manifest electoral, stă păstrat ca și o carte de filozofie. „Tiribomba” și „Pardonul” își are același loc de cinste ca și un tratat de sociologie; și implicit, orice scriere bună sau rea, rămâne generațiilor ce vor veni cu sute de ani în urmă noastră.

Dar, dacă caracterul publicației nu ne importă din punct de vedere al ideii, din punct de vedere al limbei trebuie să ne impună. În ce haos va crede generațiile viitoare că am trăit noi „îngâm-

fații secolului XX.”, când vor vedea schimonosirile de limbă tipărite și lăsate lor drept moștenire.

Rușinea față de viitorime și de noi înșine, trebuie să ne impună un respect față de cuvântul tipărit și ridicându-ne cât de puțin deasupra vanităților ce ne stăpânesc, să ne controlăm mai serios tot ceea ce dorim să vadă lumina tiparului, pentru a nu deveni ridicoli din îngâmfare sau neglijență. Căci așa, cum înțelege majoritatea celor care vor să scrie limba românească în noile provincii, — să-mi fie ertată crima adevărului, — numai limbă românească nu i-se poate spune. Totuși, nu putem pretinde conaționaliilor noștri, ca în 4-5 ani de zile să învețe corect o limbă, dar bunul simț trebuie să oprească pe ori și cine de a o eterniza prin tipar, așa cum a putut-o învăța în acest scurt timp.

În articolul viitor, voi da câteva exemple de modul cum se scrie limba românească în noile provincii.

Ion Mehedințeanu

INVĂȚĂMÂNT, EDUCAȚIE

O LEGE CULTURALĂ

La 15 Aprilie încep lucrările pentru aplicarea noiei legi pentru învățământul primar al statului. Primăriile sunt, anume, obligate de art. 18, ca între 15 Aprilie și 15 Maiu să înainteze direcțiunilor școalelor primare lista copiilor în vârstă (școlară) dela 5—16 ani. La sfârșitul lui Maiu s'ar putea să cunoaștem cifra totală a copiilor, să măsurăm întinderea școlarității și să cumpănim valoarea intențională a legii.

Deși d. I. Athanasiu, profesor la universitatea din București, îi preluadează cu o broșurică despre „Politică școlară greșită” (!), deși s'aude și 'n Ardeal câte-o aspră voce de pedagog prometeic, eu cred că legea trebuie aplicată cu tărie, oriunde se poate, pentruca: 1. să fie sigur că ea va fi controlată de realitățile cărora li s'a închinat nu de raționalmente teoretice sau de birou; și 2. pentru ca să nu ne mai legăm înșine picioarele și mâinile, afirmând totuși că voim... progres. Valoarea intențională va fi, atunci, verificată de valorile reale ce le va naște. Din aceste puncte de vedere voi face și eu o analiză sumară a legii — pentru a motiva îndemnul de-a face din 15 Aprilie 1925 o zi de aducere a-minte, ceace firește nu va fi, dacă criticii ar reuși(?) să scază pofta de muncă întru realizarea legii.

Câteva lucruri sunt depline în secțiunea I. a legii: Invățământul este unitar în tot cuprinsul țării; Români cari și-au pierdut limba maternă (de ex. maghiarizații) sunt dator să-și dea copiii la școalele publice sau la cele particulare-românești; tuturor copiilor li se cere de-aici înainte programul complet, de șapte ani; statul nu monopolizează școala, deoarece oricând comuna sau județul poate înființa școli; limba română intră de drept și în școalele de stat cu limbă minoritară. Postulatele naționale sunt deci satisfăcute; iar postulatul cultural: al înmulțirii anilor de studii se vede, în sfârșit, implinit, după multă așteptare. Postulatul cultural mi se pare cel mai urgent; și cred că directorii regionali ar trebui să-i dea acestuia o deosebită atenție, pentru ca toate localitățile cu posibilități de îndată implinire să-și iea — prin intruparea legii — rolul de a călăuzi pe cele ce vor rămânea în urmă.

O impresie tristă face secțiunea II. Copiii de talent pot termina și înainte de anul 16; adulții vor păstra contactul cu școala până la 18 ani; patronii și stăpânii sunt supuși la aceleași îndatoriri ca și părinții; acestea sunt notele luminoase ale secțiunii; dar — restul? Restul presupune o populație care nu voeste a

jertfi de-ajuns pentru generațiile tinere; presupune și fuga de școală, chiar fraudă de-a permite fuga aceea. De aceea o rețea vastă de măsuri de recrutare și reprimare a abuzului se întinde prin paragraful acestei secțiuni. Este trist că rețeaua a fost de nevoie; dar și mai trist ar fi fost ca lupta contra întunericii să nu fie dată energic.

Legea mai știe că numai *treptat* (art. 39) va cucerii terenul neluminat încă de școlaritate; ea fixează deci gradarea concentrării la școală, dându-se precădere băeților, (elementului activ), copiilor români (considerație națională) copiilor mai mici dintre mai mulți frați obligați la școală (considerație economică), copiilor cu înlesniri de comunicație (considerație tehnică și de înlesnire a funcționării care atârnă de frecvența regulată).

Restul aplicării măsurilor din secțiunea II nu se poate nici prevedea. Dacă se vor executa serios, ele vor da un impuls puternic. Și de vigoarea acestuia, mai ales în anul întâiu al aplicării, nu trebuie dispensat niciun factor colaborator.

Cu secția III. începe caracterizarea *culturală* a învățământului. Capitolul III are pentru Ardeal o semnificare deosebită. Aici școlălele de copii mici au fost și sunt neglijate cât se poate de scandalos. Cunosce de aici stări de o barbarie rară; cunosce oameni cu rost în învățământ și fără nici o pricepere pentru însemnătatea școlălele de copii mici. De aceea cred că obligativitatea școlălele de copii mici va înainta conștiința despre importanța ei. Rezultatul ei atârnă însă și de o realizare ideală, pentru care ne lipsesc încă și mijloacele literare, ¹⁾ și cele materiale. Fără acestea progresul va fi lent.

Capitolul IV (din secțiunea III) se ocupă cu școlălele primare. Cadrul a crescut: pentru a micșora distanța culturală dintre cazarmă și școală s'au adaos la cei patru ani tradiționali încă trei, cei trei fiind meniți unei „deosebite desvoltări a învățământului practic-utilitar” și anume „variind după necesitățile vieței locale”, pentru ca, local, să se „stabi-

lească legătura strânsă dintre școală și viață”. Aceasta este un regionalism practic, apărând după generalitatea culturală în stil vechiu, deoarece se zice: *programa „va varia după natura localităței”*, ceea ce însemnează că o idee modernă: *viața! viața!*, se impune cugetării celorce, lucrând în provincie, vor avea sarcina să-i adapteze cei trei ani de școală. Acum vom vedea cine-i inventiv și productiv dintre oamenii școlălele! Acum vom ști cine paște sufletul viitor al nației! Problema nu-i ușoară; și, deși ajutor vor da și oamenii ministerelor: agriculturii, industriei și muncii, greutatea nu va scădea prea mult. Deaceea cred că art. 57 este prea optimist, când afirmă că în „5 ani dela promulgarea legii toate școlălele vor trebui să aibă 7 clase”.

Până aici ar părea că există intenția de-a fixa în regiune elementele septenatului școlar. Biologicește-social intenția s'ar putea susține; dar, ea nu există. Copilul cu patru clase poate trece în liceu, poate scăpa de anii practici; celce a făcut șapte ani poate să-și echivaleze diploma sa cu certificatul de absolvire al școlălele secundare curs inferior, dând un examen de diferență; deci talentului teoretic, rătăcit în practicizm elementar, i se redeschide drumul spre profesiunile libere-teoretice. Legea consideră așa dar individualitatea copilului. ¹⁾

* Școlă primară va avea deci, 7 clase, cu câte 60 școlari în cl. I-IV și câte 40 în cl. V-VII. *Deci o școlă model va avea 360 de școlari, (sau școlărițe)*. Câte sate pot da cifra aceasta? Aceasta o vom ști abia după ce vom avea statistica de inițiat la 15 Aprilie... Orașele vor da ușor cifra 360. *Rezultatul social va fi deci: o ridicare a generației orășenești și a regiunilor rurale bogate și populate*. Nu avem nimic de zis împotriva; din contră: cultura este *oriunde* cultură; și ori de unde ar veni are valoare de propagare. Dar ce se face cu săracii? Comunele sărace și depărtate se concentrează (sub 3 kilometri de umblat) în școlălele intercomunale, dacă au câte 30 copii de școală (fiecare câte 30? Dar nu s'ar putea de ex. 40, 30 și 20?) Dacă nu au 30 de copii, apare în sat — *învățătorul ambulant!* În sfârșit, apăru și acest cuvânt în lege; în sfârșit — să-l vedem în viață!

¹⁾ Din motive de predilecție personală însemn că la sate cei trei ani se predau *iarna*, câte *cinci luni* de curs, cu lecțiuni zilnice.

În Norvegia, sus la munte, în colibă suflată de vânt și scârțâită de ger, în pat zace rachitic, schiop, etc. copilul; ce vede el afară de ochii triști ai mamei, ai tatălui?, afară de lumina ferestrii și de piscurile ce-l chiamă și la care nu va ajunge? Într'o zi se deschide ușa, o față străină apare, dar bună-i și fața aceasta; și-i zilnic tot mai bună, fiindcă devine tovarășul bolnavului: este dascălul *ambulant* al *statului*, care nu uită pe nimeni; este bunătatea apostolică, creștină, modernă totuși.

Dascălul român — ambulant! Te salut, prietene din viitor, în munți, în văi, în colibi, în bordeie; fii om și du-te la oamenii de viitor și învață-i pre ei căile binelui și cartea luminei! Dar — o frică: Școlălele normale vor putea inspira emoția adecuată acestei misiuni? acestei individualizării a dascălele?

O serie de articole (72—78) lasă latitudini de practicare a anilor V—VII. Se prevede o variație de intrupări, despre care am convingerea că era într'adevăr necesară.

În starea în care ne aflăm, școlălele de adulți este o necesitate. Principiul ei va fi: un resumă de 2 ani din 4 ani (art. 81), cu examen în valoare de 4 ani. Unde? În școlălele primare, în fabrice, în ateliere, în localurile corporațiilor de meseriași, sau în ale societăților culturale — cu minimum 10 adulți; în cazarme. Unde ei sunt 30 (de ex. la întreprinderi industriale și comerciale de stat sau particulare cursurile se deschid ca o datorie. În Septembrie, anul școlar 1924/25, acum-acum, trebuie să înceapă. Capitalismul, care numai din prostia lumii trăește așa de bine încă, va fi silit (la nevoie: judecătorește; art. 88)! să lumineze pe „proști” exploatați. Amicii umanității sunt datori: a cere ca aceste dispoziții să fie realizate, a denunța autorității și presei pe ceice nu voesc să aibă muncitori cu carte, a da o mână de ajutor ca să — *mişune* adulți spre carte. Căci . . . mi-e frică de „lasă-mă, să te las” al nației noastre.

În sfârșit avem capitolul VI al școlălelelor și claselor speciale pentru copiii debili și anormali educabili (întârziati la minte, bolnăvicioși, vicioși, orbi, surdo-muți). Aici suntem în domeniu foarte nou la — noi. Se și vede; căci alineatul 103 admite două principii: 1. întârziati la minte pot fi instruiți pe lângă unele școlălele primare; și 2. pot avea școlălele speciale. Și cifra: 15 exclusiv, pentru

¹⁾ Prin vorba: mijloace literare înțeleg un corp de scrieri oficiale obținute prin concurs ori însărcinare desinteresată și puse gratuit la dispoziția școlălele; prin vorba: materiale înțeleg fabricarea în țară a materialelor didactice printr'un institut de creat, prin Casa Școlălelelor, în felul institutului Pichler-Viena, Freytag-Leipzig etc. Il propusesem lui Sp. Haret, care părea speriat de nemulțumirea librarilor! Și dacă ar fi... ?!

numărul elevilor unei clase este contestabilă: De ce nu 20 și 25? A se ceti de ex. despre viața asilului și școalei de epileptici a pastorelui Bodelschwing (Germania), unde un adevărat apostol a făcut minuni de — educație morală! Cum experiențele ne lipsesc și cum și literatura ne lipsește, eu cred că este bine a se aduce aici aminte de *festina lente*: Inșiși directorii acestor fel de școale vor avea nevoie de *practică în străinătate*, înainte de a risca să direcționeze ce nu au practicat. Aici teoria nu ajută mult; aici practica este aproape totul: Teoria lui Th. Heller de ex. am cetit-o și eu; dar, deși nu sunt om prost, n'as prea îndrăzni să practic. Ministerul trebuie să-și iea precauția de-a numi *provizoriu*, a cere *roade evidente*, imediate (după 2—3 ani) și a crește *personalul prin importul practicii în stăinătate*, mai ales că, date fiind: alcoolismul, sifilisul, tuberculoza de astăzi, generațiile *vitoare* ne vor oferi, pentru aceste școale, un material mai bogat decât ar fi de dorit.

Și dacă astfel de *inovațiuni* se află în lege! dacă *geografia culturii românești se întinde*, grație legii; dacă legea însemnează, *în partea ei culturală*, un efort energic spre ce *trebuie să obținem cât mai iute* — de ce d. I. Athanasiu, fost candidat *intim* la minister, nu găsește liniștea filosofică de-a vedea mai clar? Pentru *partea administrativă* a legii aș avea și eu câteva rezerve de făcut, câteva amendamente. Dar acestea nu mă pot împiedeca să afirm că *cultura* nu este administrație; administrația este numai *civilizație*; *culturile au ideale*; *civilizațiile sunt naționale*. De dragul idealului cultural, pe care ținam să-l schițez într-un cât este 'n lege, altă datorie avem acum: Dela 15 Aprilie 'nainte

legea — Dr. C. Anghelescu intră în viața națiunii; și *național este ca ea să între cu maximul de bine pentru maximul de mici cetățeni*. La acel maxim *toți* putem contribui — fără a ne mai da de ex. în spectacolul ridicol al reclamei că ministerul, cunoscând ideile noastre, nu ne-a citat ori nu ne-a fost recunoscător în mod special, cum se cere la p. 27 a broșurei citate. Când vorba este despre *cultură*, trebuie să fim atât

de culti încât să înțelegem *îndată* că a ne confunda în eforturile *colective* ale națiunii *răvnitoare* către *țeluri mari* — este o datorie elementară.

Și astfel, încă odată: 15 Aprilie rămâne o dată însemnată în istoria școalei românești. Să urmărim deci toată succesiunea *rezultatelor*, despre care va trebui să judecăm — obiectiv.

G. Bogdan-Druică

Tablou

despre populația Ardealului în anul 1923, după naționalitatea etnică și după grupări de orașe și sate.

Populația urbană și rurală			
40 orașe	929.500	suflete (16,94%)	
4083 sate	4.558.466	" (83,06%)	
Total 4153	5 487.966 suflete (100,00%)		
Sate și orașe	}		
Populația urbană și rurală după naționalitate			
Comunele urbane		Comunele rurale	
Români	280 950 (30,22%)	2.951 856 (64,76%)	
Unguri	369.680 (39,77%)	987.763 (21,66%)	
Germani	130.170 (14,01%)	427.513 (9,38%)	
Evrei	131.630 (14,16%)	71 561 (04,57%)	
Alții	17.070 (01,84%)	119.774 (02,63%)	
Total	929.500 (100%)	4.558.466 (100%)	
Populația orașelor din Ardeal			
Orașe principale ¹⁾		Orașe secundare ²⁾	
Români	145 000 (26,12%)	135.950 (36,30%)	
Unguri	236 942 (42,69%)	132.738 (35,44%)	
Germani	81.316 (14,65%)	48.825 (13,05%)	
Evrei	81 000 (14,59%)	50 630 (13,52%)	
Alții	10.742 (01,94%)	6 328 (01,59%)	
Total	555.000 (100%)	374.500 (100%)	
Populația satelor (189) cu peste 3 mii locuitori		Pop. sat. (3694) cu mai puțin de 3 mii locuitori	
Români	462 132 (52,31%)	2.489.724 (57,75%)	
Unguri	230 514 (26,02%)	757.248 (20,61%)	
Germani	113.446 (12,84%)	314 067 (08,54%)	
Evrei	35.113 (03,97%)	36.448 (00,99%)	
Alții	42.463 (04,86%)	77.311 (02,11%)	
Total	883 668 (100%)	3.674.798 (100%)	

1) Cluj, Timișoara, Oradea-Mare, Arad, Sătmăr, Brașov, Sibiu, Tg.-Murăș.

2) Abrud, Aiud, Alba-Iulia, Baia-Mare, Baia-Sprie, Bistrița, Caransebeș, Careii-Mari, Dej, Deva, Diciosănmartin, Făgăraș, Gherla, Gheorgheni, Ibașfalău, Hunedoara, Hăjeș, Lugoș, Mădiaz, Mercurea-Ciuc, Ocna-Sibiului, Odorheiu, Orăștie, Reghinul-săsesc, Sighet, Sighișoara, Șebeșul-săsesc, St.-Gheorghe, Șimleul-Silvaniei, Turda, Tg.-Săcuiesc și Zalău.

Din cauza insolvenței
vindem cu prețurile
cele mai convenabile

400 Tablouri originale
dintre cele mai
frumoase

incepând cu ziua de 6 Aprilie 1925

Gratz,
magazin de obiecte artis-
tice Piața Unirei Nr. 8.

Datoria fiecărui intelectual este să citească marea publicație so-
cial-economică „Societatea de mâine“. (Cluj. Abon. lei 600).

PROBLEME ECONOMICE

CREDITUL INDUSTRIAL IN TRANSILVANIA

Se cunoaște prea puțin la noi activitatea acestei instituții cu caracter aproape oficial,

Discuțiile, cari au urmat cu ocaziunea înființării ei, cât și de atunci până azi s'au învârtit mai mult asupra situației industriale din sediile principale și centrele industriale apropiate.

O discuțiune ce totuș n'a luat amploarea ce ar fi meritat-o este aceea a avantajerii unilaterale a industriei și neglijarea agriculturii, deși aceasta din urmă duce greul țării, în interior cu comprimare de prețuri, la export cu taxe vamale și totuși dela ea se așteaptă o balanță comercială activă.

Am arătat în ultima mea lucrare¹⁾ de ce totuș a prevalat politica industrială celei agricole și care este consecința acestui fapt asupra economiei noastre naționale.

Ce rost și scop are Societatea Națională de Credit Industrial?

Scopul ei a fost dublu; întâi să ajute industria în perioada de stabilizare a monedei, să treacă criza inerentă acelei etape și să nu prejudicieze astfel producția, și în al doilea rând ca paralel cu aceasta să înlesnească naționalizarea industriei, adică trecerea ca o compensație așa de importantă pentru străduința de echilibrare a balanței noastre de plăți.

Care e contribuția generală pentru această operă?

Se știe că rivalitatea între comerț având datorii în exterior și industrie avându-le în interior a mers cu o preponderență crescândă dela război până în prezent, industriași la cât cu toți debitorii interni au realizat beneficii enorme în perioada de inflație, comercianții își vedeau mărindu-se pe aceeaș măsură datoriile lor în streinătate, pe cari — ce e drept — din vina lor nici nu s'au prea grăbit să le achite la vreme așteptând mereu vremuri mai bune, fapt ce dedea un puternic sprijin partidei contrare.

Cum însă inflația pe lângă această trecere automată a averii dela creditori interni, are efecte dezastruoase pentru economia națională sărăcind cea mai merituosă pătură a populației și stărpind astfel cel mai puternic factor al progresului economic

— economisirea — cu vremirea actualului regim economic s'a încercat a se opri inflația. Zic încercat pentru că inflația s'a continuat și de atunci însă e drept în o măsură cu mult mai mică.

De ce nu s'a oprit cu totul, așa cum s'a procedat în Cehoslovacia?

E adevărat că orice măsură de politică economică nu se poate aplica prea brusc, însă în interval de tranziție de un an măsura putea fi aplicată în întregime.

Ce înseamnă credite acordate industriei și de unde provin mijloacele?

Capitalul societar al societății este subscris în majoritate de Banca Națională, iar resursa principală de credite e reescontul.

Este universal recunoscut că reescontul se poate urca numai pe măsura sumelor ce reprezintă economisirile reale în întreaga economie națională. Or după război până în prezent nu a existat o asemenea sumă, ci poate o valoare negativă reprezentând noțiunea contrară, adică risipă și consum exagerat.

Deci orice sumă dată prin o emisiune nouă e o inflație, nu sacrificiu cu atât mai dureros cu cât nu mai avem din 100 bani ai leului hârtie decât 3 bani aur.

Așa trebuiesc văzute creditele acordate prin intermediul societății de credit industrial.

Desigur un factor ce a determinat și determină menținerea la chiar sporirea lor sunt organizațiile bancare, cari se găsesc înglodate în finanțări industriale și cari sunt astăzi în față dilemei sau dau mai departe credite sau pierd întreaga creianță.

Dacă cineva ar fi curios să știe cota de înglodare a fiecărei bănci, n'are decât să studieze bilanțurile la suma reescontului la Banca Națională și se va lămuri. Trebuie să

10 zile mare desfacere

din cauza insolvenței, a peste 2000 tablouri în ulei și acvarel ale celor mai vestiți pictori, cu prețuri foarte reduse, sub prețurile de inventar

începe la 23 Martie la

GRATZ magazin de antichități și obiecte artistice, Piața Unirii 8.

adaug că Banca Marmorosch Blank figurează cu o sumă ce se apropie de două miliarde.

E întrebare, intrucât operațiunile făcute de societate au corespuns planului inițial și au meritat ca atare sacrificiul general.

Dacă ar fi să ne orientăm după numele aceluia ce conduc această instituțiune, ar fi de ajuns să avem toată liniștea și toată încrederea.

Până în prezent nu s'a publicat o statistică exactă de creditele acordate, ca să se poată vedea unde și cât s'a dat, și trebuie să ne mulțumim cu spicuirea datelor de prin publicația actelor de notariat. Se pot însă observa excepții cam dese: am văzut credite mari date la fabrici ce nu și au sediul în țară, pentru materiale depozitate, credite ce nu mai pot fi industriale ci comerciale, nu mai sunt de loc în favoarea naționalizării, ci din contră. Se mai pot observa credite disproporționale cu capacitatea industriei ce le primește. S'ar putea cita în o listă destul de lungă atât cazuri de categoria a doua cât mai cu seamă de categoria primă.

Pentru ambele aceste categorii de credite este foarte greu de găsit o rațiune, care să fie de acord cu planul inițial al instituțiunii, deaceia nici nu încercăm un studiu mai amănunțit al chestiunii.

Cum s'au distribuit și în ce proporție, față de totalul creditelor acordate, creditele pentru industria Transilvaniei? ¹⁾

Deși aici ar fi trebuit să se fi arătat în special tendința de naționalizare, în etapa actuală de criză când singur este posibil o adaptare generală industrială necesității balanței de plată, efectul nu se prea simte.

Este și lesne de înțeles, a obține un credit cu o dobândă de 8% în aceste vremuri înseamnă cel puțin o rentă corespunzătoare de 20% anual, ori acest favor nu-l pote aștepta un meseriaș sau mic industriaș de aici, căci industria mare nu vrea să se plece condițiilor cerute la acordarea creditului.

Așa că intenția inițiatorilor, așa de laudabilă și concretizată în formulare de expertiză așa de minuțioase, ce trebuiau complectate și

¹⁾ Înțelegând întregul teritoriu unit cu țara mamă în partea ei vestică. Notez că acest nume e cel mai cunoscut în străinătate, cu înțelesul de mai sus deși la noi sunt discuțiuni. Îndeosebi Banatul face mai întotdeauna opinie separată.

¹⁾ Somajul în Ardeal și Emigrarea, (Tip. Cartea Românească.)

semnate pentru a obține creditul au rămas iarăș numai o intenție.

În general dacă ar fi ca această societate să rămâne numai în limita sumelor și așa destul de mari de până acum, așa avea numai de spus „Înapoi la meseriași și industria casnică organizată prin cooperative“ ca singura bază solidă și trainică a unei industrii naționale în Transilvania.

Se proiectează — se zice — însă o largire a activității acestei societăți. Se vorbește de obligații industriale garantate de stat, ce ar urma să aibă cupon garantat de stat.

Nu știm dacă acestea ar fi efectul aceluiși angrenaj în care se găesc înglodate băncile cu finanțări industriale.

Ne găsim în fața unui serios proiect spre inflație. Dat fiind rezultatele creditelor acordate până în prezent, nu e deloc îndreptățit sacrificiul proiectat prin această largire de credite.

Deaceea cred neverosimile aceste svonuri, ce pare că emană dela interese contrarii consolidării noastre financiare și ca atare și politice și vrea să creieze greutăți adevăratelor interese ale economiei noastre naționale.

Repet deci cu Lucien Romier aceluiși cuvinte ce-le scria în Figaro¹⁾ de mai zilele trecute despre aceleași proiecte în Franța: „Par contre il faudrait être-tout à fait pessimiste si l'Etat s'abandonnant à une démagogie à la fois politique et financière-nous précipitait avec lui dans l'inconnu...“

Cluj în 28 Martie 1925.

Dr. I. I. Gârbaeca

TEATRU

„Nora“ de Ibsen.

Nora, femeie cu temperament sburdalnic, care însă își pune toată ființa ei în jertfă pentru fericirea bărbatului, când vede cât de puțin primește ea pentru această jertfă, atât de desinteresată, îl părăsește, călcându-și sfintele datorii de soție și mamă. În fața păstiei, care se deschidea tot mai amenințătoare, ea aștepta apariția „marei minuni“: recunoașterea jertfei ei în toată plenitudinea sa. „Marea minune“ însă nu a apărut. Ea a fost împedecată de egoismul miop, îngrădit în forme burgheze al soțului, care n'a văzut jertfa ei, ci s'a simțit amenințat în buna se reputație socială.

Dar Nora nu pleacă numai pentru a pedepsi nerecunștința bărbatului. Ea pleacă pentru a se găsi pe sine, pentru a-și forma individualitatea, înăbușită de voința tatălui și a soțului ei; păpușă și crescătoare de păpuși nu vrea să mai fie. Morala: cele mai sfinte datorii sunt cele pe cari le avem față de noi înșine. Dacă nu ni-le îndeplinim pe acestea suntem păpuși cari jucăm după cântecul altora, nu suntem oameni. Morala supremă este morala conștiinței proprii.

În Nora gânditorul și artistul Ibsen apare în toată puterea lui. Problema individualității, ideea centrală a întregii lui opere a pus-o atât de radical încât a sguduit din temelii morala burgheză și artistul și-a încarnat doctrina într'o femeie, legată mai mult de morala comună, pentru ca contrastul între ceace ținem noi, cei mulți, de sfânt și între ceace trebuie într'adevăr să ne fie sfânt, să fie cât mai izbitor. Nu mai vorbim de artistul dramatic: contururile atât de reliefate ale personagiilor, ciocnirea lor dramatică în continuă creștere; mulțimea de probleme laterale pe cari le aruncă gândirii și simțirii spectatorilor, realismul acțiunii, toate se împletesc într'o unitate perfectă în acest Shakespeare al timpurilor moderne.

Interpretarea n'a fost făcută însă, cu respectul cuvenit, față de marele dramaturg. Ne dăm seama de uriașă muncă, depusă de actorii noștri, de a pregăti aproape pentru fiecare săptămână o premieră, dar punerea lor în scenă nu trebuie se fie așa încât să scadă și puținul interes față de teatru al publicului nostru. Dicționea actorilor a fost atât de inegală, încât jumătate din cuvintele lor nu au putut fi prinse de spectatori; și

la Ibsen fie care frază scăpată este o pierdere ireparabilă pentru înțelesul integral al piesei; nedumerirea crește, iar interesul scade.

Nu putem însă trece cu vederea unele scene într'adevăr reușite ale dnei Stanca Alexandrescu; exuberanța dsale s'a potrivit bine cu jocul tarantelei, în alte scene însă a fost prea nestăpânită.

CONCERTE

Producția Conservatorului de muzică și artă dramatică.

Duminecă a avut loc a IV-a producțiune a elevilor conservatorului de muzică și artă dramatică din localitate, o bună ocazie pentru constatarea progresului ce-l fac elevii acestei școli. Fragmentul din greul oratoriu al lui Haydn: Anotimpurile a dat d-rei A. Ducu și dnilor G. Stefanovicu și Iarotsky ocazia să se remarce ca elemente de întâia mână. Vocea puternică, colorată, întinsă a dlui G. Stefanovicu e o nădejde pentru Opera noastră lipsită de tenori. Dra E. Breban, dra Agh, au voce frumoasă; iar interpreții actului al II-lea din „O noapte furtunoasă“ (drele E. Nicoară și E. Munteanu, dnii Antoniu și Croitoru) sunt bune elemente scenice. La violoncel dl. E. Lazar, la pian dra H. Panaran și dl Ronai, aplaudați.

CĂRȚI, REVISTE, ZIARE

Ritmul Vremii, revista bucureștiană din care am primit până acum două numere, aduce pagini de literatură și mai ales de critică, serios muncite. Revista vrea să fie o fidelă oglindă a epocii actuale; să reabiliteze demnitatea pierdută a scriitorului român, făcându-l iarăș un adevărat „misionar al adevărului și al frumosului“. De aceea revista adoră pe Maiorescu, adevăratul întemeietor al cultului pentru adevăr și frumos la noi; lui îi schitează, în nr. 2, dl P. Constantinescu unul dintre cele mai bune portrete; face o elogioasă dare de seamă cărții „Dela misticism la naționalism“ a dlui M. Dragomirescu, ca unula care duce mai departe ideile întemeietorului criticii române. D. G. Dumitrescu dă o dare de seamă asupra „Drumului cu plopi“ a lui Cesar Petrescu, care lasă mult în urmă critica impresionistă, care umple periođicele noastre. Pentru literatură așteptăm contribuții mai serioase în numerele viitoare.

*

Adevărul Literar și Artistic s'a îmbunătățit simțitor în acest an. Dacă contribuția literară este și de astădată, de o valoare inegală, articolele de popularizare filosofică și studiile literare merită toată atențiunea. După ce în câteva numere anterioare, dl L. Blaga, a arătat cum stilul romantic a stăpânit, la începutul sec. XIX, manifestările umanității în literatură, artă, știință și filosofie, în numerele ultime începe un ciclu, urmărind același paralelism istoric în naturalism. Tranziția dela

1) Figaro économique din 23 Martie crt.

Din cauza insolvenței vindem sub prețurile de inventar

MOBILE ANTICE

garnituri întregi, Policandre de lemn, Tablouri vechi, covoare persane veritabile,

începând cu ziua de 10 Aprilie a o.

Gratz Magazin de obiecte artistice.
Piața Unirii 8.

romantism la naturalism n'a fost bruscă. Cultura europeană a curs într'un ritm cu sușuri, în cari vigoarea unui stil creștea până când îi îmbrățișă toate ramurile, și cu coborâșii în cari puterea de viață a stilului scădea, dând loc altuia. Astfel adevăratul reprezentant al perioadei de tranziție dintre romantism și naturalism a fost întemeietorul pozitivismului, A. Comte. În articolul din urmă (22 Martie) dl Blaga arată cum partea a doua, așa numită „mistică“ a cugetării lui Comte, a fost inspirată de ultimele valuri ale stilului romantic, în agonie. El credea în pozitivismul său ca ntr'o nouă religie, ca un adevărat romantic. Greșesc deci, cei ce judecă pe Comte desprins din acest punct de tranziție al cugetării umane. Stilul articolelor este bogat în imagini; sintezele autorului sunt pline de claritate. Adunate în volum ar umplea un gol în sâraca noastră producție filosofică.

Dintre studiile literare remarcăm pe cele ale dlui *Caracostea* din Ciclu „Cum plămănuia Eminescu“. Despre ele mai mult la încheierea lor. — Ultimul număr aduce în frunte o nvelă a *Simonei Basarab*, de o rară vigoare.

I. de st. Societatea de mâine

Bibliografia sociologică

În sensul articolului trecut continuăm cu publicarea cărților de specialitate de care au nevoie membrii I. de studii „Societatea de mâine“ și publicul doritor să se inițieze în problemele social-economice.

Busuioiescu, D. Chestiunea arendării moșiei Moara Grecilor din județul Vaslui, proprietatea Academiei Române București, Carol Göbl 1907. 147 p. B. U. 186662 și 186822.

Studiul acesta e de o mare importanță în urma împrejurărilor apariției. Apărut chiar în preajma răscoalei jărănești din 1907, dă o deslegare asupra acestei drame sângeroase. Importanța primordială a lucrării reiese din însăși faptele care i-au determinat apariția.

„Moara Grecilor“ e o moșia a Academiei Române, de 4517 pogoane, care este arendată. Până la 14 Martie 1906 renta-i anuală era de 28,000 lei. La o nouă licitație publică, concurenții ridicară renta pământului la 68,000 lei. Cu toate că în v. regat pe acele timpuri arenda pământurilor se urcă cu pași repezi, totuși aceasta urcare de 143% le-a dat de gândit conducătorilor economici ai Academiei, care trimiseră experți, pentru stabilirea rentei reale a pământului. Rezultatul studiului amănunțit a fost, că venitul moșiei poate fi 42,000 lei.

Din această chestiune, — a cărei expunere amănunțită o găsim la sfârșitul cărții — se ivesc probleme economice de importanță primordială. Arendașul oferă o rentă de 68,000 lei pentru o moșie care valorează numai 42,000 lei. Deslegarea fenomenului, — la aparență atât de neobcinuit în viața economică, — este foarte simplă. Arendașul nu numai venitul moșiei îl arendaș de la proprietar, ci și prilejul de a exploata. Acest fapt a găsit foarte puțină apreciere, atât la economiștii clasici, cât și în preocupările marxiștilor.

Apariția lucrării făcu o mare viață, deoarece adevărurile sângeroase cuprinse

în ea au fost dovedite prin răscoala jărănească din 1907; pe lângă aceasta, a făcut un bun început literaturii monografice din Regat.

Roux, Paul: *Précis de science sociale*, Méthode et enquêtes, Paris, 1914, Giard et Brière, 264 p.

Leon, George N: *Monografiile sociale*. București 1925, Cartea Românească. 16 p. [Institutul Economic Românesc] B. U.

Buchié de Belle: *Frédéric Le Play*, sa méthode et sa doctrine. Paris, 1907. [Bibliothèque des sciences sociales].

Lourié, Ossip. *Sociologii ruși*: Herzen, Kropotkin, Bakunin, Kowalewski, Lawrow, Nowicow. București, 1924. Tipogr. „Triumful“ 32 pag. Colecția „Probleme și idei“ No. V. B. U. [Vom recensial]

Lovinescu, E. *Istoria civilizației române moderne*. Vol. I. București, 1924. Ed. „Ancora.“ 218 p, 3 f. B. U. 191089 (Vol. X.) Acest volum e al X-ea din seria „Critice.“ [Vom recensial].

Tarde, G. *Legile sociale*. Trad. de M. Hodos. Buc. 1924 Cultura Națională. B. U.

Gide, Charles et Charles Rist. *Histoire des doctrines économiques depuis les physiocrates jusqu'à nos jours*. Quatrième éd. Paris, 1922 Recueil Sirey. XVI, 814 p. B. U. 196809.

Barth, Paul. *Die Philosophie der Geschichte als Sociologie*. IV. Auflage. Leipzig. f. a.

Andrei, P. *Sociologia lui W. Wundt*. București, 1920. Biblioteca „Umanitatea“ No. 5. B. U.

Masaryk, Th. G. *Idealurile umanității*. Despre bolșevism. Trad. de P. Caneș. București, 1923, Cultura Națională. 84 p. B. U. 201844.

Masaryk, Th. G. *Palacký's Idee des Böhmisches Volkes*. Prag. 1898. Emanuel Stiviú. 74 f. B. U. 56275

Masaryk, Th. G. *Die philosophischen und sociologischen Grundlagen des Marxismus*. Studien zur sozialen Frage. Wien, 1899. Carl Konegen. XV+600 p. B. U. 84716. [Sala de catalog 328].

Masaryk, Th. G. *Russland und Europa*. Studien über die geistigen Strömungen in Russland. Bd. I. Iena, 1913. Eugen Diederichs. 387 p. B. U. 166932.

Macdonald, I. Ramsay. *Spre socialism*. București, 1925. Imprimeria Fundația Carol. 32 p. Colecția „Probleme și Idei“ No. X. B. U.

Kropotkine, Pierre. *La terre en Russie*. [Un appel à la nation britannique]. Publié par le comité parlementaire russe. Paris 1910. B. U. 189339.

Tylor, Alfred. *Scientific and Art Education in Relation to Progress in Manufactures Education in England*. Foreign Schools. London. 1863: B. U. 64635.

Tylor et Barbier. *La civilisation primitive*. Tome I—II. Paris, 1876 78. B. U. 193877.

Buțureanu, Marja, *Femeia*. Studiu social. Ed. II. București, 1921. Ed. „Socet et Co.“ 352 p. B. U.

Spencer, Herbert. *Individul împotriva Statului*. Trad. de I. Olimpiu Ștefanovici—Svensk. București 1924. Cultura Națională. XV, 155 p. B. U.

Nicolai, G. Fr. *Biologia războiului*. Trad. de E. Relgis. Buc. 1921. Ed. Viața Românească. B. U.

Leon, N. *Instinctul sexual*. Originea și influența lui asupra omului și ani-

malelor. București f. a. Biblioteca „Lumen“ 16 p. B. U. 171785 și 192280.

Kenéz Béla, *Nép és föld*. Budapest. 1917. B. A. 166571.

Kenéz Béla. *A városok fejlődése és jelentősége*. B. U. 86938.

Oncken, August. *Geschichte der Nationalökonomie*. In zwei Teilen. Leipzig. 1902. IX, 156 f. [Hand- u. Lehrbuch der Staatswissenschaften. II. Bd.] B. U. 104552.

Kleemeier, Friedr. Joh. *Handbuch der Bibliografie*. Wien. 1903. A. Hartlebens. B. U. 99219.

Deutsch, Ernő. *Közlemények a gyermekvédelem és gyermekhygiéne köréből*. I—II. Budapest 1910—12. Posner et Co. 111169 p. „Társadalmi Múzeum“ kiadványai. B. U. 106054.

Hendricks, Genevieve Poyneer. *Handbook of Social Resources of the United States*. Washington. The American Cross. 1921. LXX+300 p. B. U. 195429.

Menger, Anton. *Statul viitor*. Trad. de G. Bogdan-Duică București, 1923. Cultura Națională. B. U. 201828.

Seignobos, Ch. *Histoire politique de L'Europe contemporaine*. Evolution des partis et des formes politiques, 1814—1896. Sixième éd. Paris, 1921. Libra. Armand. Collin. XII, 814 p. B. U. 190090.

Madgearu V. N. *Dictatură economică sau democrație economică*. București, 1925. Tip. „Reforma Socială.“ X, 194 p. B. U.

Soselele Ardealului. Nu e vorba de starea lor, nici de repararea lor pe traseul curselor de automobile pe care Principele Carol le organizează în fiecare an. E vorba de ce plătim Ungariei în baza art. 191 a tratatului dela Trianon pentru șoselele Ardealului.

În Transilvania, și Banat sunt 4695 km. de șosele, însă din acestea Statul Unguresc a construit mai puțin de un sfert. În adevăr, în 1860 când Banatul a fost încorporat Ungariei avea 489 km. de șosele, iar în 1867 când Transilvania a fost încorporată Ungariei avea o rețea de 1472 km. de șosea. În afară de aceasta, județele și comunele au construit șosele care mai târziu au fost clasate ca șosele naționale, în lungime de 1693 km. De aci rezultă că Statul Ungar a construit în Transilvania și Banat numai 1041 km. de șosea.

Aceste km. evaluate după prețul real de construcție și valorificându-se și prețul podurilor de pe toate liniile, care pot fi socotite ca construite de Statul ungar, prețuesc în total 15 mil. coroane aur. Sumă ce Statul Român recunoaște pentru șoselele preluate în Ardeal.

Dar și aici, oare populația Ardealului nu a contribuit și ea cu banii săi la construcția acestor șosele?

FAPTE ȘI OBSERVAȚIUNI SĂPTĂMÂNNALE

PĂTRUNDEREA SPRE OCCIDENT

Am mai vorbit în această revistă despre nevoia imperioasă de a ne înfăși în fața publicului din statele occidentale în lumină reală, prin o propagandă sistematică, făcută fie de autorități fie de particularii cu legături în streinătate. Necesitatea propagandei nu mai trebuie să fie relevată, precum nici înșirate efectele ei bune pentru noi. Cu toate acestea o spunem din nou: prea puțin se face de către noi înșine pentru pătrunderea noastră în occident. Luminile ce învederează uneori ce avem, ce suntem, vin din streinătate de cele mai multe ori. Nu demult „Prager Presse” aducea reproduceri după opera lui Brâncuși, apoi traduceri din românește, iar acum mai recent ni-se vestește apariția unui volum tradus din românește în editura unei mari case din Budapesta. Tot din Budapesta am primit două reviste în cari se vorbea cu nimitoare obiectivitate despre situația dela noi. Una, revistă politică, nu găsește deloc vitregă soarta minorităților noastre, precum de fapt nici nu este, nemulțumirile ce sunt nefiind de ordin general, alta înfățișează mișcarea artistică recentă într'un articol competent.

Incetul cu incetul adevărul învinge. Și în calea noastră de pătrundere în spre occident, Budapesta era cetatea cea mai greu de cucerit din cauza unui șovinism pe cât de tendențios pe atât de absurd. Dar, nici o barieră nu este eternă.

HORIA TRANDAFIR

Comunism național? — Ar fi interesant. Ziarele extrag dintr'un discurs al lui Trotzki frasa: „Adevăratul internaționalism cere o deosebită atenție pentru posibilitatea de existență națională, el pretinde propagarea sentimentului național în masse, pentru ca să rezolve probleme culturale și de clasă și să procure masselor accesul la cultura general-umană, mondială.” Frasa sună vag. Dar, totuși, ea însemnează că se simte nevoia de-a mai păstra ceva din sentimentul național. Dacă-l avem însă, de ce l-am părăsi de dragul experiențelor?!

Secțiunile Asociațiunii se intrunesc la 9 Aprilie în Cluj. Ele se vor ocupa cu modificările ce s'au adus statutelor lor de o comisie. Dacă ele se admit, dacă altele se propun, secțiunile se vor așeza pe o bază mai tare decât cea de până acum. Anume: Se va da competențelor mai multă atenție decât în vremea când ele s'au întemeiat, supt Unguri. Acesta va fi punctul cel mai caracteristic al modificărilor. Este sigur,

că un număr nou de membri se vor coopta ori propune, după intrarea în vigoare a noului regulament. Și n sfârșit: *spiritul*? Ce duh nou va putea intra în secții? Ori cel vechiu este... destul? Nouă ni se pare că duhul acesta va trebui să constee într'o intensificare a propagandei populare și într'o ocupare cu toate fenomenele culturale ale țării întregite. Deși *Astra* este de-aici, ea trebuie să devie un mijlocitor activ al culturai produse în tot locul. Dorim ca aceasta să se întâmple cât mai iute.

Desvoltarea universității. — Ne interesează foarte mult. Momentan ea se ocupă cu chestia seminarului pedagogic și a școalei de aplicație puse la dispoziția lui. Suntem informați că până acum s'a căzut de acord ca seminarul să aibă la dispoziție liceul său propriu, condus de profesorul de pedagogie și înzestrat cu profesori de amândouă gradele superioare (universitar și secundar). Liceul va trebui să fie dintr'odată un liceu — model. Și — se poate. Firește ministerul nu trebuie să se arate sgârcit cu astfel de nevoi urgente și în părțile Ardealului, de mult așteptate. Dar o creație poate atrage și altele. Să fim prudenți: Să cerem atât cât statul poate împlini; dar să împlinim spre deplina lui mulțămire.

Unificarea bisericii ortodoxe s'a făcut. Ori câte critice s'ar fi adus proiectului (cele mai multe nemeritate!), legea a realizat un fapt cu urmări neprevăzute de mari. A concentra munca unei biserici cu atâtea milioane de suflete — este grandios. A da întregului popor răspunderea pentru desvoltarea unei instituții mari — este a-l trezi la iubirea ei. Acum abia biserica ortodoxă va avea prilejul să probeze ce poate în totalul ei. De aceea noi găsim că în mod inutil s'a criticat proiectul chiar de oameni dela care așteptam o liniște de judecată științifică. Dacă noile organizații vor primi în sine — influențe politice de felul celorce erau cu puțință până acum, firește, își va merita soarta de a rămânea tot... fragedă. Criticele au fost și de-o lipsă de psihologie remarcabilă: Cu gingașe lucruri nu se umblă ca și cum ar fi afaceri de comerț, ori de judecată. S'a discutat și pe un ton necreștinesc, răutăcios. Să ne facem deocamdată a — nu fi auzit; și să așteptăm cuvintele și hotărârile autorizate ale noiei organizații... Să aibă, aceasta, singura grijă: Să nu decepționeze!

Edgar Quinet a fost sărbătorit de Români cărora el le-a făcut mari ser-

viții. Două Românce: Ermiona Asachi și Maria Cantacuzino au avut prilej să-i arate ce nobilă inimă pot avea — Româncele; o mulțime de studenți români l-au ascultat și au învățat dela el patriotism și — filosofie politică. Deoarece el era și un filosof, nu numai al societății omenești, ci și al naturii: Scrierea lui despre Alpi este o epopee! Dar — aducem aminte că în acest an — ni se pare — pecețile depe manuscrisele și scrisorile lui se pot deslega, conform testamentului. Dacă nu ne înșală memoria, acestea se află la Biblioteca națională din Paris. S'ar putea ca 'n ele să se găsească hârtii care ne interesează deadreptul. O cercetare a lor se impune. Aducem aminte...

Liceul din Brașov va serba în acest an 75-a aniversare a ființării sale. Se plănuște: Un anuar bogat care să constate produsul cultural al liceului; o ședință festivă la care să ia parte toți absolvenții încă în viață ai liceului; un banchet al acestora, cu prilejul unei excursii în Stejeriș, ori în Poiană, pe unde au colindat ca băeți iubitori de verdeață și aer curat; întemeierea unui fond al absolvenților, ale cărui statute se vor vota într'o ședință intimă a lor, la care se vor și subscrie sumele prime. Serbarea și — mai ales — fondul trebuie să reușască așa de bine, încât centenarul să aște condiții și mai prielnice. Noi credem că scopul fondului ar trebui să fie acesta: Să ajute întâiu pe ceice vor fi amenințați să nu poată absolvi, din cauze ce-i surprind în drum, adevă să ajute la sporirea numărului absolvenților; și abia în al doilea rând și pe alții. Să fim practici, urmărind un scop, dar ajungându-l. Absolvenții liceului din Brașov își vor face, așa credem, datoria! Nu ne îndoim, însă, că și altă lume se va asocia la ceice vor sărbători întoarcerea lor la locul celor mai nevinovate amintiri...

BIBLIOGRAFIE

- A apărut în editura: „Cartea Românească”:
 Biblioteca Agricolă Populară No. 27. Simințele de legume de d. I. Ștefănescu, profesor de horticultură. Prețul Lei 4.—
 Cunoștințe Folositoare, Seria D. No. 10. Aeroplanul de Dr. Loc. Col. Anastasiu. Prețul Lei 3.—
 Biblioteca „Minerva” No. 221 retipărit Farniente. Schife și Nuvele de N. Pora. Prețul Lei 8.—
 Biblioteca Agricolă populară No. 28. Molia Strugurilor de Wilh. Knochel, Inspector entomolog. Prețul Lei 4.—
 Biblioteca Agricolă No. 25. Grăul de Ioan G. Botez, Inginer Agricol. Prețul Lei 4.—

Succesele unei cântărețe clujene la București.

Am vorbit într'un număr trecut al revistei noastre despre Concertul pe care l-a dat în seara de 21 Martie la Cluj d-na Veturia Ghibu. Inregistrăm de astădată, cuvintele elogioase ale presei din București despre Concertul pe care d-na Ghibu l-a dat acolo în seara de 27 l. c.

(Lupta 30 Martie)

„Cântărețele noastre din Ardeal, atât prin lipsa, în trecut, a unei teatru de operă stabil, dar mai ales grație unei culturi muzicale mai subtile, au cultivat muzica de Cameră a liedurilor.

După Lucia Cosma — necontestat cea mai superioară manifestare în acest gen pe care ni l'a dat Ardealul — d-na Veturia O. Ghibu, care s'a prezentat pentru întâia oară aseară publicului bucureștean în sala Liedertafel, relevă însușiri prețioase ca interpretă de lied-uri.

Vocea sa de soprano e clară, luminoasă, emisiunea e ușoară, firească, fără artificii și fără sfortări, frazarea ține seama de spiritul textului și melodiei, efectele vocale sunt subordonate atmosferei lied-ului. Cu aceste calități, selecțiunea făcută în paginile de Schubert, Cornelius, Fauré, Reger, Wagner, Brahms, Wolff, Chaurinade, Brediceanu, Dima, Negrea a ținut publicul sub un farmec de aleasă muzicalitate.

La piano a fost un acompaniator care-și pricepe bine meșteșugul și regretăm că afișul nu-i indică numele.“

(Dimineuța)

„La concertul vocal de Vineri seara, care a avut loc în sala Liedertafel, s'a prezentat pentru prima oară publicului bucureștean d-na Veturia Ghibu, cântăreață de lieduri, din Cluj.

Distinsa artistă a abordat un program din cele mai variate și dificile, din care nu lipseau măștri de lieduri ca Schubert, Brahms, Reger, Hugo Wolff, Fauré, etc.; și felul cum a fost compus acest program, arată din primul moment, că d-na Ghibu are o pregătire muzicală serioasă.

Intr'adevăr d-sa posedă o voce foarte agreabilă, și bine modulată, de o întindere destul de mare în acute, având mai ales o tehnică de respirație desăvârșită.

Ceeace ne-a plăcut este dicțiunea clară, lucru ce lipsește adeseori cântărețelor noastre.

În partea doua a programului, d-na Ghibu a cântat și un fragment din opera Lohengrin, de Wagner, — Rugăciunea Elisabethei; s'a remarcat că d-sa

posedă temperamentul necesar și calitățile unei cântărețe de operă, unde cu timpul ar putea ajunge un element de valoare.

Ultima parte a concertului: a fost destinată muzicii românești; ariile populare de Brediceanu și Dima au fost interpretate de d-na Ghibu cu un deplin succes, entusiasmând auditorul.“

(Adevărul)

„În fața unei săli arhipline a avut loc aseară primul concert al cântăreței de lieduri, d-na Veturia O. Ghibu.

Programul, minunat de bine alcătuit, a dat prilej cântăreței, să ne dea o măsură justă a frumoasei sale voci. Începând cu „In amurg“ și „Die Liebe hat gelogen“ de Schubert, d-na Ghibu ne-a dat apoi lieduri de Brahms, Wolff, Fauré, Reger, Chaminade și Brediceanu.

În partea doua a programului a fost aplaudată „Rugăciunea Elisabetei“ de Wagner. Vocea de o dulceață și claritate incumparabilă a cântăreței, se pretează de minune, în special, interpretării liedurilor gormane. Nu mai puțin bine au fost însă și interpretările din Fauré și Chaminade. „L'anneau d'argent“ al componistei franceze Chaminade, a fost furtunos aplaudat.

În general, o seară unică, cu atât mai mult, cu cât noi nu avem cântărețe de lieduri și în iarna aceasta, doar Stroescu ne-a amintit, că în afară de cântăreții de operă, mai sunt și alții, cari ca el și d-na Ghibu, pot să scoată un maximum de frumusețe și melodie, din forma, cea mai desăvârșită a cântului: liedul.

O mai așteptăm și pentru alte dați, pe d-na Ghibu.“

Monumentul lui Eminescu

Am văzut într'un ziar din capitală condus de scriitori cu reputație bine stabilită, zi de zi o listă de subscripție pentru monumentul care urmează să fie o tot atât de demnă întrupare în bronz a celui mai mare poet al neamului, pe cât de reprezentativă este poezia lui pentru sufletul românesc.

Am înregistrat și noi apelul, am apelat la mărinișia publicului, îndemnându-l să-și dea prinosul la acest monument, care avem toată speranța, se va ridica într'adevăr și nu va rămânea un vis rănit de atingerea Cu realitatea, ca atâtea alte proiecte frumoase.

Răsunetul apelului inițiatorilor — și al nostru — nu a fost așa de mare precum ne așteptam. Bănci, instituții și perticulari bogați nu au prea figurat printre ce-i ce și-au dat

obolul, precum mărturisesc listele de subscripție. În schimb școlăria, studenți și elevi, se agită colectând bani, dând festivaluri în folosul bronzului rece ce va reprezenta chipul blând al lui Mihail Eminescu.

Tineretul nostru românesc își dă obolul. Vrea să înalțe statuie demnă de cel mai mare poet român! E într'adevăr ceva care mișcă adânc în această dovadă a sufletului generos al tinerimei noastre. Și e o mustrare pentru cei mari. Oare vor înțelege-o?

Probleme gazetărești.

Ultimii doi ani au fost pentru presa românească clujană ani de declin. Ea a decăzut vertiginos. Dela cele 5 cotidiene bine redactate, am ajuns în ultimul timp la unul singur, destul de anemic și el din cauza greutăților generale. Numărul ziaristilor în șomaj a crescut nespuse de mult.

Astăzi, de-odată cu primăvara, se aud din nou svonuri despre întemeieri de ziare. E vorba ca în curând să avem din nou patru cotidiene românești la Cluj. Ar fi într'adevăr demn de capitala Ardealului acest număr de cotidiene românești.

Un lucru însă. Ceice se ocupă cu ideea scoaterii de ziare trebuie să-și dea bine seama că nu se mai poate prelungi situația inferioară a gazetarului român față de colegul său minoritar. A fost destulă jertfa, apostolatul de până acum al gazetarului român din nouile provincii. A fost destul din traiul lui din leafa modestă, nici pe jumătate atâta cât a colegului său ungar spre pildă. Este de acum o datorie profesională a gazetarilor de a nu se lăsa exploatați. Au și ei doar dreptul la o existență tot atât de sigură ca oricare muncitor manual. Chiar pentru aceasta e de dorit ca noii proprietari de gazete să se convingă de acest adevăr, asigurând gazetarilor mijloace de traiu demne. În acest caz munca lor va fi mult mai productivă, gazeta va avea conținut totdeauna interesant, căci va fi oglinda tuturor preocupărilor redacției. Iar ca urmare gazeta va fi citită. Editorii români și cititorii se vor convinge atunci că și gazetarii noștri pot să facă gazete tot atât de interesante ca și cele străine, dacă li-se asigură un traiu tot atât de comod, ca și gazetarilor streini.

Numărul viitor al revistei noastre va apărea înainte de sf. Paști, cu sumar variat și interesant, semnat de cei mai de seamă fruntași ai scrisului românesc.

SĂPTĂMÂNA ECONOMICĂ - FINANCIARĂ

Petrolul românesc. Iată câteva cifre asupra producției petrolifere în România. În anul 1923 au fost extrase 1.509.867 tone de fișeu (petrol brut), din care au fost prelucrate în rafinării 1.377.222 tone, iar în 1924 au fost extrase 1.851.153 tone, deci cu 22% mai mult ca în anul precedent, și au fost prelucrate în rafinării 1.644.144 tone, deci cu aproape 20% mai mult ca în 1923. Producția din 1924 se apropie de cea mai mare producție atinsă în România, și anume producția din 1912, au a fost de 1.898.554 tone.

În ce privește consumul intern și exportul petrolului și derivatelor constatăm de asemenea îmbucurătoare creșteri. Consumul intern a crescut succesiv din 1920 dela 26657 cazane cisterne, în 1921 la 39268 K. cis., în 1922 la 52467 K. cis., în 1923 la 59.069 K. cis., în 1924 la 64.690 K. cis. Iar exportul tot în cazane cisterne, a crescut dela 5.462 cât a fost în 1920, la 16.098 în 1921, la 25.928 în 1922, la 20.476 în 1923, până la 25.147 cazane cisterne în 1924.

E un progres de care putem țega mari speranțe.

Invățământ agricol. La noi a fost totdeauna o aprigă discuție dacă învățământul tehnic și profesional să se facă supt conducerea Ministerului Instrucției sau supt conducerea Ministerelor de resort. Această discuție nu a rămas totdeauna la pură argumentare și combatere ci a trecut și la fapte. De multe ori am văzut școlii profesionale trecând de la un Minister la altul în dauna învățământului.

Supt regimul actual, nu putem ști bine din marele prestigiu pe care îl are dl dr. Angelescu ministrul instrucției, în guvern, sau din disprețul culturai pe care dl Vințilă Brătianu l-a insuflat aceluiaș guvern, este vorba ca întreg învățământul special și profesional să treacă la Ministerul instrucției publice.

Invățământul agricol va trece, și curios poate cu sprijinul reprezentantului mai dintins al științei agrare, dl-lui Ministru Cipăianu, care nu se opune, la Ministerul învățământului integral, care are în prim scop, și poate chiar în al doilea, pedagogia și învățământul cărții.

Toți recunoaștem că învățământul agricol astăzi e de mare însemnătate, că fără sprijinul său activ, improprietățile fără-nilor își pierde jumătate din valoarea se economică și socială. Toți recunoaștem că, pentru a rămâne fără exportatoare, astăzi când prin unire, s'a adus la masa comună regiuni bogate și întinse, dar care nu se pot hrăni prin munca lor agricolă, astfel că o mare parte a culturii Vechiului regat și Basarabiei, trebuie să treacă în Ardeal și Bucovina, este de absolută nevoie să schimbăm metoda și mijloacele de cultură. Toți deci recunoaștem că nu putem despărți învățământul agricol, și totuși școalele agricole sunt luate de la Ministerul agriculturii, unde stau în legătură cu însăși viața agricolă, cu instituțiile de ocrotire și îndrumare a agriculturii, și trecute la Ministerul Instrucției publice, unde vor avea legături cu foști oameni ai școlii tipicari și ruginiți, și unde nu vor găsi nicio înțelegere.

Îți stă mintea în loc. Parcă suntem sortii să facem totul pe dos de cum e bine și de cum e în interesul nostru. Și doar nu suntem atât de înapoiați, căci iată ne dăm seama de rău și protestăm, dar

apatici, lipsiți de vigoare, și de organizații ne facem nimic, iar niști biurocrați neînțelegători și mărginiți, încăpăținați și simpliști, își bat joc de tot.

„Uzinele Metalurgice Copșa mică-Cujir.” S'a publicat Statutele noii societăți

Scopul acestei noi întreprinderi este două; a) să înființeze uzine care să producă obiecte de fier pentru comerț, piese și mașini de artilerie, mașini, mașin-unelte, motoare etc. b) să înființeze fabrici pentru producerea de arme, puști de vânătoare, pistoale, revolve și orce alte articole în legătură cu această industrie. Deci un două scop, unul militar și altul economic; este de văzut ce se va realiza din acest vast program.

Capitalul social are drept să atingă cifra de 1.200.000.000 lei, după hotărârea consiliului de administrație. De o cam dată s'a fixat un capital inițial de 300.000.000 lei în numerar, din care s'a și făcut o subscripție de 90 mil. lei complet acoperită, și apurtori însemnate în natură aduse de Stat, soc. „Reșița”, soc. engleză Vickers Limited.

Statul aduce în noua societate: Folosința terenului pentru uzinele metalurgice și fabricile de arme; folosința uzinei hidroelectrice și a construcțiilor dela Cujir; motoarele și mașinile pe care Statul le are disponibile.

Uzinele Reșița aduce mașinile și instalațiile secției militare a Uzinelor sale; și o parte, eventual, din piesele metalice necesare construcției clădirilor.

Soc. *Vickers Ltd.* aduce mașinile speciale complementare celor pe care le aduce Statul și societatea Reșița, pentru ca noile uzine să fie în măsură a satisface toate comenzile de armament și muniții de artilerie și arme portative necesare armatei noastre. (O parte din aportul în natură adus de Vickers Ltd, corespunzând valorii de 75.000.000 lei va fi plătit în numerar).

În afară de aceasta Soc. Vickers Ltd. pune la dispoziția societății noi create, experiența și asistența sa tehnică, și își ia angajamentul să formeze atât în România, cât și în uzinele sale din Anglia, personalul român necesar funcționării uzinelor.

În schimb statul acordă societății avantajele încurajării industriei naționale și un tarif vamal protector, își ia angajamentul timp de 40 ani să-i dea toate comenzile de arme, tunuri și muniții de care vor avea trebuință, bine înțeles cu cel mult 5% asupra prețului de concurență străină. De asemenea, Statul acordă cu preț avantajos gaz metan, fonță, și lemn.

Statul are control asupra noii societăți, în afară că în Consiliul de administrație o treime din membri sunt numiți de el, precum și președintele Consiliului, și trei din cei cinci cenzori (controlori) ai Societății.

Beneficiul net al societății se va împărți după cum urmează:

a) 15% cel puțin se va distribui ca tantieme și prime funcționarilor și lucrătorilor;

b) 1% pentru organizarea și funcționarea Consiliului superior de control, și pregătirea tehnică și profesională a lucrătorilor;

c) 1% pentru înființarea și întreținerea de căminuri, cantine studențești și laboratorii pe lângă Universități.

Ceeace rămâne din beneficiul net după aceste preluări, se va împărți după cum urmează:

6% membrilor consiliului de administrație alcătuit din 12 înși;

1 1/2% cenzorilor;

iar restul acționarilor

Statul garantează acționarilor un dividend de 7%. Dacă li va rămâne și lui un beneficiu bine, dacă nu, scoate din pungă. Dacă beneficiul e mare, atunci Statului pe lângă dividendul convenit tuturor acționarilor, i se mai da o mică cotă după mărimea beneficiilor.

Reduceri pe căile ferate. În noua alcătuire autonomă a căilor noastre ferate se discută reducerile pe căile ferate acordate ziarștilor, funcționarilor și militarilor. Deocamdată nu auzim să se discute sutele și miile de permise gratuite de călătorie pe care diverșii miniștri de Comunicație le acordă partizanilor și mai ales alegătorilor la alegeri. Mi-aduc aminte la o alegere la Alejd (Bihor) unde mai fiecare fără avea un permis gratuit, în alb, de dus și întors până la București. Nu zic să ar fi fost rău, dacă toți țărani aceia ar fi mers măcar odată la București să facă cunoștință cu capitala României mari, dar acele permise, în mare măsură, au fost vândute pe preț de nimic, sau chiar dăruite unor anumiți negustori, cari și-au făcut treburile pe socoteala Statului.

Se discută însă reducerile acordate funcționarilor amintindu-se că înainte aceea nu se bucurau de această favoare. Dela 1 Maiu prețurile la Calea ferată se îndolesc, ceea ce înseamnă că prețurile actuale ale călătorilor vor depăși cu mult prețurile dinainte de războiu, socotite amândouă în aur. Statul are tendința în toate întreprinderile sale să depășească indicele de scădere a leului nostru, de sigur pentru a întări și a ridica moneda noastră! Funcționarii au o situație din ce în ce mai tristă, lefurile acopăr din ce în ce mai puțin din necesitățile vieții. Și cum în centralizarea noastră sălbatică și în încetineala serviciilor din București, tot omul este aproape silit să facă câteva drumuri pe an la București vedem că funcționarii sunt puși de câteva ori pe an în situația desperată de ași cheltui o mare parte din salariu cu fiecare drum. Cu ce să mai plătească de asemenea, un drum la un loc de îngrijire a sănătății, sau pentru un interes familiar? În situația de astăzi a funcționarilor, cu salariile pe care Statul li le dă, nu se poate pretinde mai mult de la ei. Statul e dator, dacă nu e în stare să plătească salarii corespunzătoare indicelui de scumpete, să facă cel puțin funcționarilor înlesniri simțitoare la serviciile publice pe care le administrează. Aci este înțelesul, și moralitatea reducerii acordate funcționarilor săi cu adevărat exploatăți și umiliți

Majorarea taxelor de import. Ministerul de finanțe urmărește cu persistență în serviciile publice urcarea prețurilor sale potrivit urcării în lei hârtie a leului aur. Dela 4 Aprilie la taxarea mărfurilor de import leul se va socoti în 40 lei hârtie Bine înțeles trecerea dela 30 la 40 hârtie în socotelile vamele, nu urmărește un interes final ci un interes general, un interes de fericire generală, apărarea produselor industriei naționale

amenințate de concurența produselor străine.

Viața se scumpește din ce în ce: unde vom ajunge?

*

Importul covoarelor. În sfârșit importul covoarelor de lux a fost oprit. Cam târziu; miile de Caramalii, Buchare, Belucis-tane covoare piersiene și turcești, cari au inundat țara împodobesc casele tuturor profitorilor și îmbogățitorilor de războiu. Era o vreme când Bucureștiul era un furnicar de turci, armeni și arabi, purtând pe umeri, din casă în casă, covoa-rele scumpe, pe care le speculau cu pri-cepere și nespuză șiretenie. Era o vreme când miile de îmbogății peste noapte, ne având nicio încredere în banul de hârtie care le înăbușa Casa de bani, alergau după plasamente sigure și nesupuse fluctu așiei, sau temându-se de amenin-tătorul impozit pe capital, alergau să-și schimbe banii în lucruri neimposabile. Și de aceea goana după imobile, cărora le-a urcat prețul fantastic, goana după biju-terii, după lucruri de artă și de metal prețios, și mai ales goana după covoare Era o vreme când fiecare parvenit se mândrea cu covoarele sale, covoare care dădeau camerilor un aspect mortuar, cu miroase grele de naftalenă și de praf, cov-oare infecte și impregnate de mirosuri grele orientale, covoare vechi — al ace-lea erau mai prețuite — din cutare mos-chee, sau cutare palat de pașă, după spusa negustorilor șireți, cu ochi negri și cu fes roș pe cap. Acestea erau. Lucru-riile s'au mai așezat, dar pe această cale miliarde au trecut granița.

88

„Ex. Libris“ Revista Bibliofililor și a Cărturarilor
Supliment „Ex. Libris Medicii“

Cartea e cel mai puternic factor al Culturii. Ea e cea mai bună și cea mai nobilă distracție, e cel mai luminat po-văuitor și educator. Cartea înlocuiește teatrul, călătoriile și școala. Dar nu toți pot citi toate cărțile, fiindcă pe de o parte, omul muncitor nu are răgazul trebuincios, iar de pe alta, îi lipsesc și mijloacele necesare. În schimb, om de cultură nu e și izolat de mersul cultural al lumii răește acela, căruia îi rămân necunoscute marile curente spirituale ale epocii, ce străbat necontenit lumea în-treagă. Nu e în situația de a-și însuși și gusta efectele regeneratoare ale acestor curente culturale ce oferă o vie și edu-cativă plăcere; nu ia partea dezvoltarea culturală a lumii, am putea zice că nici nu trăește, în înțelesul cel mai nobil al cuvântului, o viață omenească.

Revista nouă „Ex Libris“, redactată de un comitet de specialiști, vrea să facă posibilă această viață de cultură pentru popoarele României. Revista apare lunar. Numărul prim va eși în luna Martie a anului 1925. Va aduce regulat, în fiecare lună, dările de seamă, resumatul și re-censiunile noutăților literare, apărute până atunci, în limbile română, franceză, ger-mană, maghiară — uneori — și engleză. Și aceasta după un sistem nou: fiecare operă în limba, în care s'a scris. Firește, într'un stil simplu și neîntortochiat, încât să fie accesibil publicului cetitor. Revista, asfiei, pe lângă instrucția literară ce o dă în domeniul limbii respective, mai face posibilă fiecăruia selecționarea căr-ților, care îl interesează și, pe altă parte,

face superfluă cetearea altor sute de cărți.

Abonații la rev. „Ex Libris“ vor benefi-cia de foarte multe favoruri în ce pri-vește procurarea cărților. făcând abstrac-ție de aceia că revista va fi înzestrată în continuu cu prospecte colorate, cataloage de cărți, fragmente ilustrate și alte părți alese din opere de seamă.

Abonații la rev. „Ex Libris“ vor primi gratuit orice lămuriri cu privire la biblio-grafie și preț, trimițându-li-se, la cerere, exemplare de probă dinrevistele ce ni se pun la dispoziție de editorii respectivi.

Bibliofilii și achizitorii de cărți se vor bucura, de pe urma rev. „Ex Libris“, de favoruri permanente la cumpărarea de cărți. Vor fi cărți, ziare, reviste, pe care abonații le vor putea obține cu reducere. Am proiectat și distribuirea de cărți gra-tuite, odată pe an, la abonați.

Rev. „EX LIBRIS“ va găsi o modalitate ca abonații să-și poată valorifica, prin intermediul ei, cărțile ce doresc a le vinde, sau să-și poată procura cărți de la antiquari

Costul abonamentului s'a stabilit, pentru început, într'o sumă minimală: Lei 120 pe un an. Probabil că revista va apare numai în alătea exemplare, căți abonați se vor anunța. Deaceia, Vă rugăm, să binevoști a Vă abona la revistă, trimi-țându-ne costul abonamentului pe un an sau pe 6 luni, Carta de comandă conține niște rubrici, ce seivesc spre a ne orienta asupra cărturarilor din țară. Vă rugăm a completa și acestea Pe baza acestora, Vă vom prenota pentru secția respectivă a publicațiilor, trimițându-vă, după preferințele ce le aveți, prospecte și cataloage de cărți din categoria ce Vă interesează. Librăria LEPAGE Edit. „Ex Libris“ Cluj.

„CULTURA NAȚIONALĂ“ S. A. DE EDITURĂ

TELEFON No. 57-62 BUCUREȘTI, STRADA PARIS No. 1. TELEFON No. 57-62.

Colecția Scriitorii Români de azi

Ingrijită de dl Marin Simio-nescu-Rimniceanu, membru corespondent al Academiei Române

Virgiliu Moscovici: Fântânile luminii Lei 28.—

St. Nenițescu: Trei mistere Lei 28.—

Hortensia Papadat-Bengescu: Ape adânci, proză Lei 45.—

Camil Petrescu: Versuri: „Cic-lul Morții“ Lei 28.—

Cezar Petrescu: Scrisorile unui răzeș, nuvele Lei 33.—

Cezar Petrescu: Drumul cu plopi, nuvele Lei 40.—

Ion Pillat: Pe Argeș în sus, versuri Lei 33.—

Radu D Rosetti: Din colo de hotare, note de drum Lei 33.—

Radu D. Rosetti: Spicuirii, pagini alese Lei 38.—

Radu D Roset'i: Prin pravoslavnica Rusie, note de drum Lei 35.—

M. Sorbul: A doua tine eșe, teatru Lei 28.—

H. St. Streitman: Revizuirii Lei 28.—

Ionel Teodoreanu: Ulița co-pilăriei, nuvele Lei 38.—
Caton Teodorian: Bujoreștii. teatru Lei 35.—

Colecția clasicii antici

Ingrijită de dl Vasilie Părvan profesor universitar, membru al Academiei Române

Aristofan: Norii, trad. de Șt. Bezdechi Lei 40.—

Eshil: Prometeu. — Perșii, trad. de Ion Foti Lei 35.—

Longos: Daphnis și Chloe, trad. de Const. I. Balmuș Lei 30.—

Petronius: Satiricon, trad. de I. M. Marinescu Lei 50.—

Platon: Diatoguri, trad. de Șt. Bezdechi Lei 40.—

Biblioteca politică

Ingrijită de dl Dimitrie Gusti profesor universitar, membru al Academiei Române

Aristotel: Politica, trad. de Șt. Bezdechi Lei 100.—

K. Kautsky: Dela democrație la robia de Stat, (răspuns lui Trotzky) trad. de Serban Voinea Lei 28.—

Cărțile cari nu se găsesc la librării, pot fi comandate direct la „CULTURA NAȚIONALĂ“ Strada Paris No. 1 București, care le expediază prompt franco, dacă se trimit banii înainte prin mandat poștal sau cu ramburs, adău-gându-se cheltuelile de ambalaj și expediție.

„CULTURA NAȚIONALĂ“

editează 42 biblioteci proprii, Publicațiile Academiei Române Publicațiile Institutului Social Român, Arhiva pentru Știința și Reforma Socială, Natura, revistă pentru răspândirea științei. — Tipărește: Anuarul României pentru comerț, industrie, meserii și agricultură Rudolf Mosse; Pandectele Române, Buletinul Camerei de comerț din București, Buletinul Cărții, Arhiva C. F. R. Atelier artistic pentru reclame litografice. — Cea mai mare, mai modernă și mai perfecționată instalație de Tipografie, Litografie și cărți Cartonage de cărți, Cartonage, Confecțiuni de hârtie.

D. Dr. C. Dărămuș, medic

Alba-Iulia

„LEBEDA“ S. A.

IN CLUJ, STR. IAȘILOR Nr. 14.

Prima fabrică română de
PLAPOME, saltele, vestminte de pat,
vată și pentru prelucrare de pene aran-
jată cu curent electric.

Magazin de candelabre pt. Ardeal S. A.

CLUJ, CAL. REG. FERDINAND 11.

**Mare depozit de lămpi
și material electric!**

VÂNZARE EN-GROS ȘI EN-DETAIL

SCHMOLL-PASTA

E. CEA MAI BUNĂ CREMĂ DE GHETE

BRAȘOV, STR. LUNGĂ No. 59.

Intreprinderile Forestiere Rom. S. A.

Cluj, Regele Ferdinand No. 38.

Se ocupă cu exploatarea de păduri, cu
industrializarea lemnului și finanțarea
intreprinderilor similare.

Capital social lei 65,000.000. — Uzine :
Leșnic, Coșnea, Cloșani, Valea
Drăganului (Poeni).

ȘAMPANIE

MAJESTIC

Prima fabrică română de șampanie în Ardeal

BRAȘOV

Magazin de încălțăminte

Petre S. Baci

București, Strada Academiei No. 16

Se găsește gata și comenzile
se efectuează prompt.

Atențiune!Enormă reducere de preț!Atențiune!

Mașina cu adevărat universală, folosibilă la arat, treerat, sămănat, pentru
mânarea de mori și ferestre, pentru tragerea de poveri până la 12 tone tractorul

FORDSON se află în de- **PERRY**
pozit la firma

CLUJ, STR. REGINA MARIA 2. ☛ ☛ ☛ TELEFON 999.

Și se vinde, pentru scurt timp, cu preț excepțional de Lei 117.000